

Suvremena demografska obilježja Grada Našica

Silađi, Davorin

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:459410>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Davorin Silađi

Suvremena demografska obilježja Grada Našica

Diplomski rad

Zagreb, 2022.

Davorin Silađi

Suvremena demografska obilježja Grada Našica

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

Zagreb, 2022.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: istraživački (Prostorno planiranje i regionalni razvoj)* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Ivana Zupanca

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Suvremena demografska obilježja Grada Našica

Davorin Silađi

Izvadak: I sami smo svjesni kako demografska obilježja Slavonije, iz godine u godinu, postaju sve nepovoljnija te se sve više i više istraživanja provodi na tu temu. Prostor Našica vrlo je malo istraživano, što se posebice odnosi na proučavanje stanovništva i procesa vezanih uz samo stanovništvo. Stoga će ovaj rad analizirati demografska stanja na području Grada Našica, a naglašena će biti stanja od 1991. godine do danas. Analizirat će se ukupno kretanje stanovnika, prirodna promjena, fertilitet te drugi pokazatelji poput gospodarskih struktura, migracija i sličnog. U kasnijem dijelu rada, fokus je na budućim stanjima unutar promatranog područja gdje će se buduća demografska stanja ogledati u projekciji stanovništva.

65 stranica, 20 grafičkih priloga, 18 tablica, 34 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Našice, demografija, depopulacija, projekcija stanovništva

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ivan Zupanc
doc. dr. sc. Ksenija Bašić
doc. dr. sc. Dubravka Spevec

Tema prihvaćena: 13. 2. 2020.

Rad prihvaćen: 10. 2. 2022.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Contemporary demographic features of the City of Našice

Davorin Silađi

Abstract: We are aware that the demographic characteristics of Slavonia, throughout several years are becoming increasingly unfavorable and more and more researches are being conducted on this topic. The area of Našice is poorly researched, which especially refers to the study of the population and the processes related to the population itself. Therefore, this thesis will analyze the demographic situation in the area of the City of Našice, and the situation from 1991 to the present will be emphasized. The total population number, natural change, fertility and other indicators such as economic structures, migration and such will be analyzed. In the later part of this thesis, the focus is on future conditions within the observed area.

65 pages, 20 figures, 18 tables, 34 references; original in Croatian

Keywords: Našice, demography, depopulation, projections of population growth

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor
Ksenija Bašić, PhD, Assistant Professor
Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 13/02/2020

Thesis accepted: 10/02/2022

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Posveta

Ovaj rad posvećujem bakama, djedu i roditeljima koji su bili uz mene sve ove godine. Posebne zahvale pripadaju John Mayeru i Amy Winehouse bez čije glazbe ovaj rad nikada ne bi bio napisan.

Sadržaj:

1. Uvod	1
1.1. Predmet, ciljevi rada, prostorni obuhvat i hipoteze	1
1.2. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature	2
2. Metodologija istraživanja	3
2.1. Metodološka objašnjenja	4
3. Teorijski okvir	5
4. Osnovna geografska obilježja Grada Našica	6
4.1. Geografski položaj i smještaj	6
4.2. Geološka i reljefna obilježja	7
4.3. Klimatska obilježja	9
4.4. Hidrogeografska obilježja	11
4.5. Prirodni resursi	12
4.6. Historijskogeografski razvoj	12
4.7. Prometna infrastruktura	15
5. Analiza suvremenih demografskih obilježja na području Grada Našica	17
5.1. Kretanje stanovništva	19
5.1.1. Ukupno kretanje stanovništva	19
5.1.2. Prirodno kretanje stanovništva	23
5.1.3. Prostorna pokretljivost stanovništva	26
5.1.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva	30
5.2. Struktura stanovništva	33
5.2.1. Dobno-spolni sastav stanovništva	33
5.2.2. Društveno-gospodarski sastav stanovništva	37
5.2.3. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti i gospodarskoj djelatnosti ..	39
5.2.4. Obrazovna struktura stanovništva	42
5.2.5 Sastav stanovništva prema narodnosti	44

6. Osnovne i centralne funkcije na prostoru grada Našica	45
7. Buduća demografska stanja Grada Našica	46
7.1. Matematičke metode projekcije stanovništva	47
7.1.1. Projekcija stanovništva Grada Našica aritmetičkom progresijom za 2031. i 2051. godinu	47
7.1.2. Projekcija stanovništva Grada Našica geometrijskom progresijom za 2031. i 2051. godinu	49
7.1.3. Procjena broja stanovnika Grada Našica eksponencijalnom progresijom do 2051. godine	51
7.2. Procjena broja stanovnika Grada Našica analitičkim metodama	52
7.2.1. Hipoteza o rađanjima	53
7.2.2. Hipoteza o mortalitetu	54
7.2.3. Hipoteza o migraciji	55
7.2.4. Ostala polazišta projekcija	57
7.2.5. Niska varijanta projekcije stanovništva	58
7.2.6. Srednja varijanta projekcije stanovništva	59
7.2.6. Visoka varijanta projekcije stanovništva	60
8. Rasprava	61
9. Zaključak	63
Literatura	66
Izvori	68
Prilozi	VIII

1. Uvod

Našice su smještene u središtu između istočnog i zapadnog dijela Slavonije, na prostoru Panonske nizine gdje je dolina Drave najšira. Zauzimaju područje na padinama Krndije, koja se na sjeveroistočnoj strani blago spušta prema prostranoj podravskoj nizini. Sam smještaj na gorskom hrptu Krndije, te položaj na sjecištu glavnih kopnenih, cestovnih i željezničkih koridora, omogućili su razvoj Našica, kako kroz povijest, tako i dan danas. Cijelo promatrano područje od sredine 19. stoljeća do popisa stanovništva 1991. godine, zabilježilo je vrlo visoku stopu rasta koja je uglavnom bila vezana za jake useljeničke tokove njemačkog, slovačkog, srpskog i hrvatskog stanovništva. No danas, demografsko stanje vođeno je procesima demografskog starenja i urbano-ruralnom polarizacijom stanovništva. U posljednja dva međupopisna razdoblja, zabilježen je pad broja stanovnika prouzrokovan negativnim prirodnim kretanjima i emigracijom uglavnom mlađih populacija. Uvjeti demografskog pustošenja nisu znatno utjecali na gospodarske prilike što je rezultat postojanja nekoliko velikih tvrtki koje zapošljavaju oko 30 % stanovništva našičkog kraja. Također, velik je broj uspješnih malih poduzetnika i OPG-ova čije poslovanje proteklih godina, postaje sve značajnije. No ipak, glavnu ulogu u razvoju gradskog prostora imat će gradska uprava čiji su rezultati u proteklih nekoliko godina itekako vidljivi.

Našice su najuređeniji mali grad kontinentalne Hrvatske, dobitnik čak devet nagrada Hrvatske turističke zajednice „Zeleni cvijet“ (sinonim lijepog, urednog i čistog grada te očuvanog okoliša). Stoga bi kvaliteta života trebala biti izraziti „pull“ faktor u privlačenju novog, ali i zadržavanju postojećeg stanovništva. Činjenica je da će gospodarstvo svakako imati ključnu ulogu u odvijanju budućih demografskih procesa. Razina gospodarskog razvoja trenutno je nedovoljna za smirivanje negativnih demografskih prilika. Kombinacijom razvoja ekonomije i unapređivanjem standarda življenja, pruža se itekako čvrst oslonac ka željenom demografskom razvoju.

1.1. Predmet, ciljevi rada, prostorni obuhvat i hipoteze

Predmet istraživanja ovog rada je stanovništvo na prostoru Grada Našica, odnosno proučavanje demografskih procesa i prilika na tom području. Osnovni cilj rada je, na temelju

analize podataka o stanovništvu, uvidjeti kako su suvremena demografska procesi doveli do negativnih demografskih stanja i kakve će to posljedice imati na demografsku budućnost Grada Našica. Zadaci ovoga rada sastoje se od demografske, funkcionalne i gospodarske analize prostora, ali i predviđanja potencijalnih budućih demografskih stanja na temelju prikupljenih podataka.

Našice su se afirmirale kao središnje naselje s brojnim funkcijama kao što su upravna, zdravstvena, uslužna, proizvodna, obrazovna, kulturna... Osim što administrativno pripadaju Osječko-baranjskoj županiji, također su dio osječke makroregije, u kojoj Našice imaju funkciju subregionalnog središta. Za analizu demogeografskih obilježja, ali i onih gospodarskih i kulturalnih, temelj će biti područje Grada Našica, koja je najvažnija jedinica lokalne samouprave. Na osnovi poznavanja prostora istraživanja te prethodnih istraživanja, postavljene su sljedeće hipoteze, koje će naposljetku biti potvrđene ili odbačene:

H1: Ruralna okolica se demografski brže prazni od grada Našica

H2: Stanovništvo Grada Našica u budućnosti će se smanjivati

H3: Nepovoljna demografska ostavština utjecat će na intenziviranje negativnih demografskih procesa

H4: Udio mladog stanovništva nedostatan je za demografsku revitalizaciju

1.2. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

Nakon pregleda dosadašnjih istraživanja, da se zaključiti kako se geografskom i demografskom analizom Grada Našica nije bavilo mnogo autora. Oni radovi koji su relevantni za ovo istraživanje, radovi uglavnom su autora koji su rođeni ili su neki dio života proveli na promatranom prostoru. Jedini rad koji se direktno bavi demografskim procesima na području Grada Našica je istraživanje pod nazivom *Demografske značajke našičkoga kraja* Živića i Kovača iz 2002. godine. Pošto se ovaj diplomski rad zasniva na suvremenim demografskim stanjima, istraživanje Kovača i Živića poslužit će u svrhu shvaćanja zašto je došlo do današnje demografske situacije pošto su ti podaci već poprilično zastarjeli. Za izradu ovoga rada od velike važnosti su prostorno-planerski dokumenti u kojima se predstavljaju osnovni fizički i društveni elementi promatranog prostora. Također, u tim planovima govori se u budućim stanjima prostora, kako demografskim tako i ekološkim, građevinskim, okolišnim.... U tu svrhu proučeni su sljedeći planovi i dokumenti, *Prostorni plan uređenja*

Osječko-baranjske županije, Prostorni plan uređenja Grada Našica, Urbanistički plan uređenja Našica, Razvojna strategija grada Našica, Elaborat zaštite okoliša: Za postupak ocjene o potrebi procjene utjecaja na okoliš za zahvat akumulacija Lapovac I. Ostali radovi uglavnom su se bavili historijsko-geografskim razvojem prvenstveno zbog iznimnog historijskog bogatstva samog područja. Tu se ističe rad *Našice kroz 700 godina 1229-1929* (Majstorović 1973.) koji opisuje razvoja od prvog spomena Našica, sve do kraja Prvog svjetskog rata. Sličnom temom bavio se i Bošnjaković (2002.) koji je dao dodatni historijsko-geografski pregled kroz 20. stoljeće u radu *Naselja i stanovništvo u našičkom kraju od prvog spomena do danas*. Još treba istaknuti radove Kurteka (1980.), *Našički kraj u doba rimske vladavine* (Kranjčev 1994.) i *Historijsko-geografski razvoj Našica* (Horvat 2010.) Fizičkogeografske karakteristike prostora opisane su kroz radove *Fizičko-geografske osobine područja općine Našice* (Kovač 1993.) i *Našički kraj: temeljne prirodno-geografske značajke* (Kovač 2001.). Osnovni klimatološki podaci dobiveni su sa stanica Državnog hidrometeorološkog zavoda te iz *Mjesečne i godišnje količine oborine za razdoblje od 1981. do 2010. godine za postaju Našice*, te u udžbeniku *Klimatologija za geografe* (Šegota i Filipčić, 1996). Također bitno je napomenuti da je korištena literatura dostupna na stranicama Državnog zavoda za statistiku i to u svrhe izrade tablica, grafova i dobivanja šire slike demografske situacije na području Grada Našica.

2. Metodologija istraživanja

Tematika koja se bavi demografskim procesima, zahtjeva različite analitičke metode prikupljanja, obrade, uspoređivanja i kompiliranja dostupne literature kako bi se shvatili prostorni izazovi ali i mogućnosti demografskog razvoju. Kako bi demografska analiza dala što bolji uvid u prostor, potreban je kritički pregled dosadašnjih istraživanja o temi i prostoru istraživanja, a raznim modelima, metodama i tehnikama, a u konačnici kvantitativnim i grafičkim metodama, predočit će se obrađeni podaci. Prikupljeni podaci obrađeni su u programu Microsoft Excel te su u istom programu izrađene tablice i grafovi. Kvantitativnom analiza pojedinih prostornih elemenata od velike je važnosti zbog uvida u prošle, sadašnje i buduće trendove. Kartografski prikazi izrađeni su u programu ArcGIS. Metodom kompilacije internetskih i pisanih izvora dobiven je uvid u stanja, a deskriptivnom metodom su opisane opće karakteristike promatranog prostora. Ono što uvelike pridonosi boljem shvaćanju

karakteristika prostora, ali i samih stanja i procesa jest osobno iskustvo, odnosno odrastanje autora na promatranom prostoru.

2.1. Metodološka objašnjenja

Bitno je naglasiti kako su popisi stanovništva imali različitu popisnu metodologiju te je samim time upitna njihova usporedivost, odnosno neusporedivost. Podaci šest popisa stanovništva provedenih nakon Drugog svjetskog rata, tj. popisa 1948., 1953., 1961., 1971., 1981. i 1991., odnose se na stalno stanovništvo, tj. na osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj bez obzira na to jesu li u vrijeme popisa bile prisutne u prebivalištu ili ne i bez obzira na duljinu odsutnosti iz prebivališta (DZS, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Podaci Popisa stanovništva 2011. nisu neposredno usporedivi s podacima Popisa stanovništva 2001., kao ni s podacima prijašnjih popisa jer se statistička definicija ukupnog stanovništva primijenjena u posljednjem popisu razlikuje od onih koje su primijenjene u prijašnjim popisima (DZS, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). U navedena dva popisa, koristi se način popisivanja “*de facto*” (prisutno stanovništvo). Popis 1991. godine i prije, su se temeljili na principu “*de jure*” (prebivanja stanovništva u naselju popisa), odnosno osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj bez obzira na to jesu li u vrijeme popisa bile prisutne u prebivalištu ili ne i bez obzira na duljinu odsutnosti iz prebivališta (DZS, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Iz te činjenice proizlazi da su rezultati popisa stanovništva 2001. i 2011. u visokoj razini međusobno usporedivi, međutim usporedivost tih popisa s onima iz druge 5 polovine 20. stoljeća vrlo je teška.

Nakon stvaranja samostalne države Hrvatske, 1992. godine, Hrvatska je podijeljena na 20 županija i Grad Zagreb unutar kojih su izdvojene upravno-teritorijalne jedinice nižeg reda, tj. gradovi i općine. U toj podjeli izdvojena je općina Našice čiji je veći dio pripadao Požeško-slavonskoj županiji. Godine 1997. teritorijalnim preustrojem općina Našice je ukinuta i izdvojena je posebna administrativno-teritorijalna jedinica Grad Našice, četiri nove općine (Donja Motičina, Feričanci, Koška i Podgorač) i Grad Đurđenovac. Iste godine, s obzirom na veću nodalno-funkcionalnu usmjerenost prema Osijeku, Grad Našice i okolne općine pripojene su Osječko-baranjskoj županiji. U 1991. pripojen nenaseljeni dio područja općine

Podgorač. Od 1857. do 1971. dio podataka sadržan je u općini Koška. U 1991. izdvojen je nenaseljeni dio područja u općinu Đurđenovac.

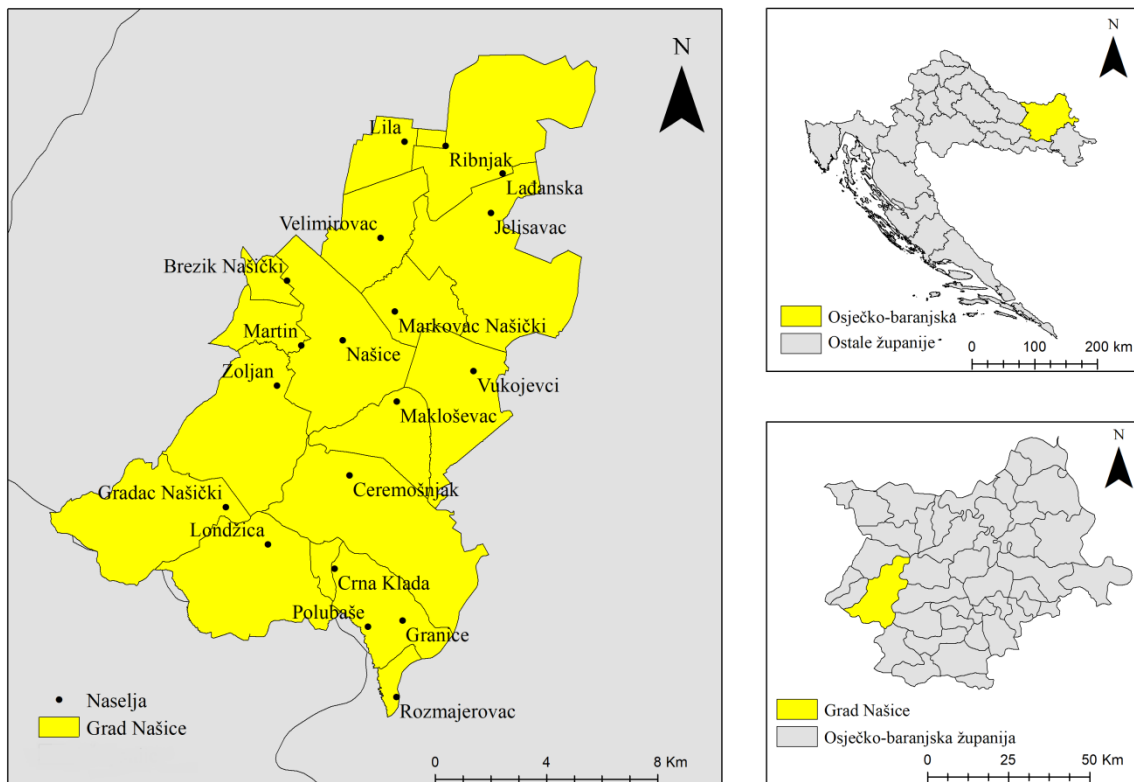
3. Teorijski okvir

Ključni čimbenik ukupnog društvenog i gospodarskog, te razvoja standarda življenja jest stanovništvo. Stanovništvo i sve što ono veže, glavni su pokretači razvoja u svim strukturama gospodarskog, društvenog, regionalnog i političkog razvoja. Stanovništvo je, također, vrlo važno za obujme, strukture i brzinu odvijanja demografskih procesa, koji opet dalje utječu na razvoj raznih drugih sfera (politike, gospodarstva, kulture, načina življenja...) Osnova je gospodarskog razvoja jer predstavlja demografski okvir za formiranje proizvodnje (radna snaga) i potrošnje (ukupno stanovništvo). Aktivno stanovništvo najbitniji je faktor proizvodnim i potrošačkim procesima, iz razloga što se ono formira iz radno sposobnog kontingenta stanovništva koje je pod direktnim utjecajem starosne i spolne strukture stanovništva (Wertheimer-Baletić, 1999). Društveno-gospodarski i demografski rast u međusobno su zavisni, a svaka njihova, čak i minimalna promjena, posljedično će utjecati na smjer i intenzitet demografskih struktura. Isto tako, ljudski resursi jedan su od glavnih faktora regionalnog razvoja čiji se značaj zadnjih godina sve više i više naglašava. Prvenstveno iz razloga jer smo vrlo mala zemlja te kako bi se određeni dijelovi zemlje razvili na poželjnu razinu, svakako je potreban zajednički razvoj određenih naseljskih i regionalnih struktura. Zaostajanje u istom, naravno, rezultira se kroz depopulaciju, demografsko starenje, emigraciju i slično. Prema Bogunoviću, regionalni razvoj je dinamičan proces koji rezultira transformacijom i unapređivanjem regionalnih struktura s ciljem stvaranja mogućnosti na ekonomskom, društvenom i političkom planu za razvoj svake regije i svih regija zajedno. Kao što je već rečeno, stanovništvo je glavni pokretač mnogih promjena, kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu. Što znači da će negativni demografski procesi i trendovi povećati razlike u razvijenosti prosperitetnih i manje prosperitetnih regija. Naslijeđena naseljska struktura, napuštanje poljoprivredne i poticanje industrijskog razvoja dogodio se prerano i prebrzo, nerazvijena mreža regionalnih i subregionalnih centara, te brojna emigracija mladih iz ruralnih područja u urbana gradska središta glavni su krivac nepovoljne demografske slike. Stoga je vrlo bitno shvatiti dosadašnje i trenutne procese kako bi se unaprijed uočile buduće demografske strukture.

4. Osnovna geografska obilježja Grada Našica

4.1. Geografski položaj i smještaj

Grad Našice nalazi se na krajnjem zapadnom dijelu Osječko-baranjske županije, u plodnoj ravnici Panonske nizine. Ako sagledamo regionalnu podjelu Hrvatske, grad Našice dio je Istočne Hrvatske, koja u literaturi (Bognar, 1973.) nosi naziv Pravi panonski prostor, odnosno Istočnohrvatska ravnica. U nodalno-funkcionalnom pogledu, Našice su subregionalni centar osječke makroregije. Sam grad Našice smješten je na brežuljku na 157 m nadmorske visine, a pruža se u smjeru jugozapad-sjeveroistok. U istočnom, ravničarskom djelu, veći je broj naselja nego na zapadu, prostoru na padinama Krndije.

Sl. 1. Geografski položaj i smještaj Grada Našica

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske, DGU, 2005

Na području Grada Našica nalazi se 19 naselja: Brezik Našički, Ceremošnjak, Crna Klada, Gradac Našički, Granice, Jelisavac, Ladanska, Lila, Londžica, Makloševac, Markovac Našički, Martin, Našice, Polubaše, Ribnjak, Rozmajerovac, Velimirovac, Vukojevci i Zoljan. Na zapadu graniči sa Općinama Donja Motičina i Đurđenovac, na istoku Općinama Podgorač,

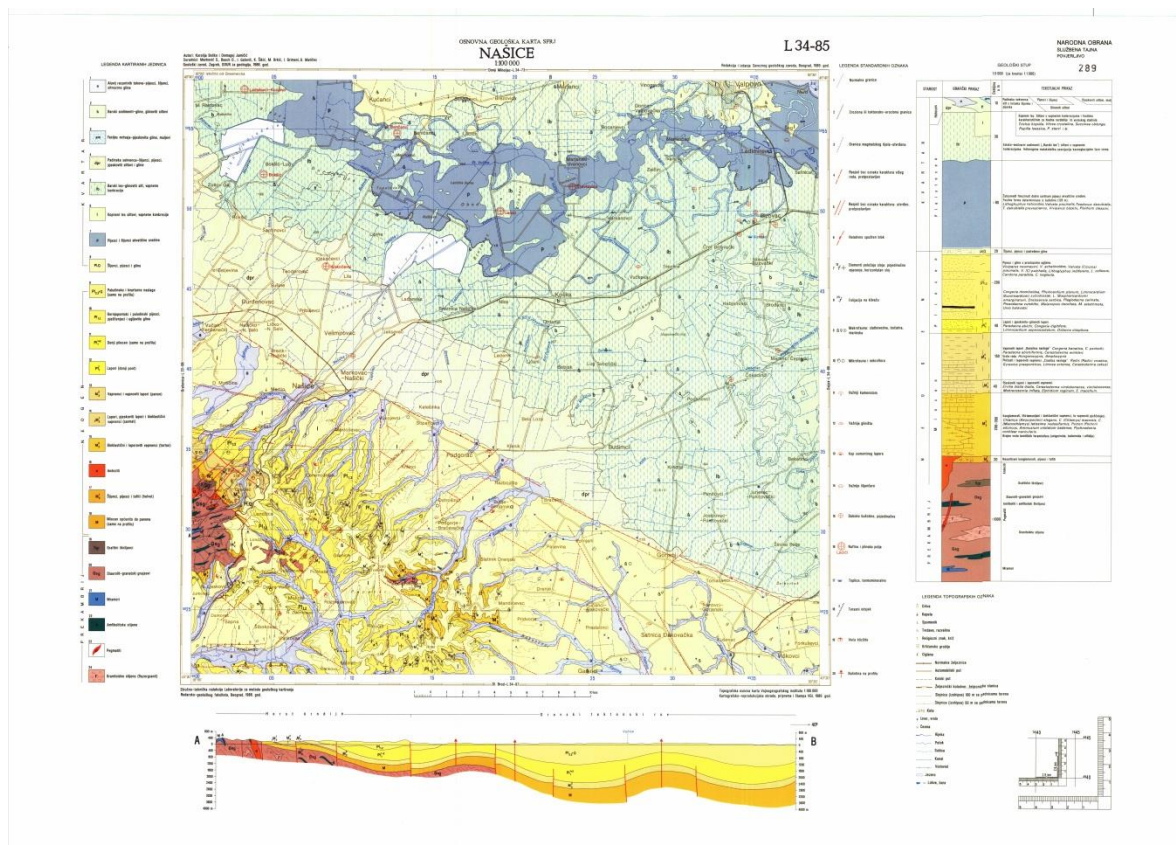
Drenje i Levanjska Varoš, na sjeveroistoku s Općinom Koška te na jugu sa Požeško-slavonskom županijom.

Našice je prostor koji se može ograničiti na sjeveru rječicom Vučicom, pritokom Karašice. Na zapadu granicu predstavlja Marianac koji teče zapadno od Feričanaca, na jugoistoku gornji tok rječice Vuke, a na jugu je to planinski masiv Krndije. Na istoku je našički kraj otvoren i prelazi u pravu slavonsku ravan (Kurtek, 1980). Našice su područje iznimno povoljno geografskog položaja koji se očituje u atraktivnosti samog smještaja, povoljnom geoprometnom položaju na sjecištu bitnih prometnih koridora, od državnih cesta do željezničkih pruga prema svim većim gradovima šireg područja (Požegi, Slavenskom Brodu, Virovitici, Osijeku, Đakovu...). Takav geoprometni položaj, odnosno položaj u središtu makroregije, donosi niz društvenih, ekonomskih i demografskih prednosti Našicama. Položaj na međi Slavonske Podravine i Posavine, kroz povijest je omogućavao je neprestanu migraciju stanovništva na ovo područje. Pozitivne značajke geografskog položaja, dugo se iskorištavaju i kao takve, od iznimnog su značaja za razvitak cijeloga promatranoga područja.

4.2. Geološka i reljefna obilježja

Glavninu prostora geološki čine mlade naslage koje prekrivaju staru gorsku jezgru. Ta gorska jezgra u prošlosti je potonula i danas je prekrivena uglavnom mladim tercijskim naslagama. S druge strane, podnožje masiva Krndije, karakteriziraju naslage iz pleistocena koje su rezultat procesa zamrzavanja i odmrzavanja površinskog tla koje su u doba otapanja, postepeno klizile prema nižim krajevima. U tim pleistocenskim taložinama, rijeke su usjekle prostrane i uglavnom močvarne nizine (UPU Našica, 2018.). Prema Rogiću, cijelo područje Grada Našica dio je Istočnohrvatske ravnice te se prostor dijeli u nekoliko mikrocjelina (Kovač, 2001.):

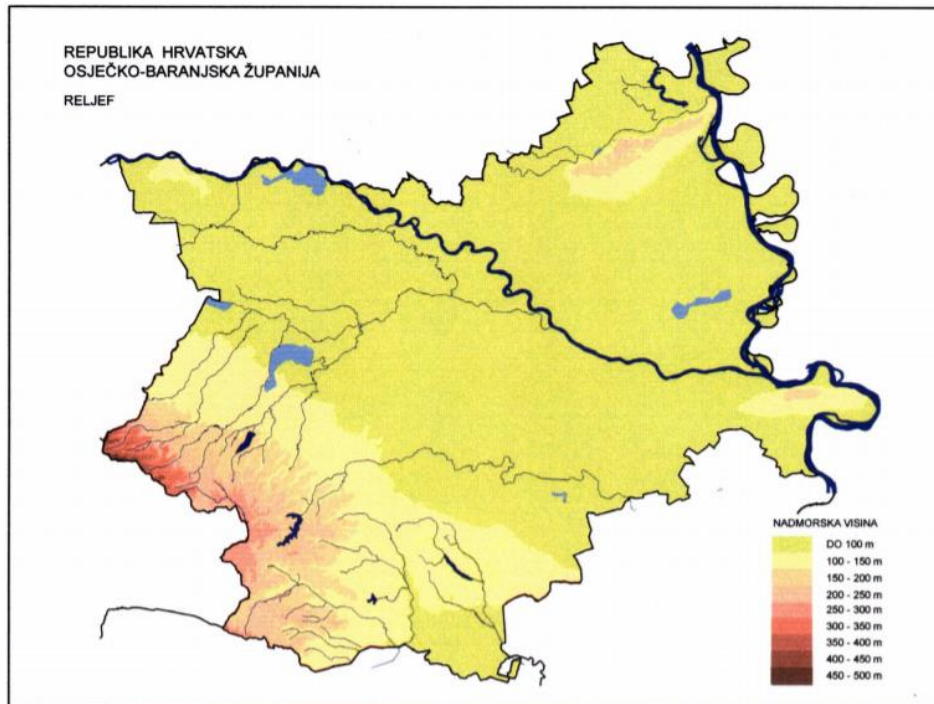
- Krndijsko-našičko pobrđe
- nizina Vučice
- Dravsko-dunavsko polje
- udolina Vuke
- sjeverozapadni dio Đakovačkog prapornog ravnjaka

Sl. 2. Isječak osnovne geološke karte, Našice
Izvor: Osnovna geološka karta Republike Hrvatske, HGI, 2012

U reljefnom klimatološkom i hidrološkom smislu, našički je kraj vrlo povoljan za naseljavanje. Ipak, relativno slabija gustoća naseljenosti rezultat je pojedinih povijesnih i društveno-gospodarskih prilika. Po glavnim elementima reljefa, područje Našica karakterizira naplavna ravan od cca 100 m nadmorske visine koja se postepeno izdiže do ocjeditog podgorja i pobrđa Krndije, gorskog masiva koji na našičkim prostorima doseže nadmorsku visinu od cca 400 m (PPUG Našica, 2006.). Takva prirodno-geografska struktura našičkog kraja ističe njegov stepeničasti oblik, od višeg gorskog i podgorskog do nižeg ravničarskog i izrazito nizinskog kraja. (Kovač, 2001.). Dolazi do spuštanja terena od JZ prema SI, stoga možemo razlikovati sljedeće reljefne cjeline:

- naplavna ravan, udolina u području sliva Vučice (Našička rijeka, Lapovac),
- podgorje i gorski masiv Krndije. (PPUG Našica, 2006.).

Sl. 3. Reljef Osječko-baranjske županije
Izvor: Prostorni plan Osječko-baranjske županije, 2002.

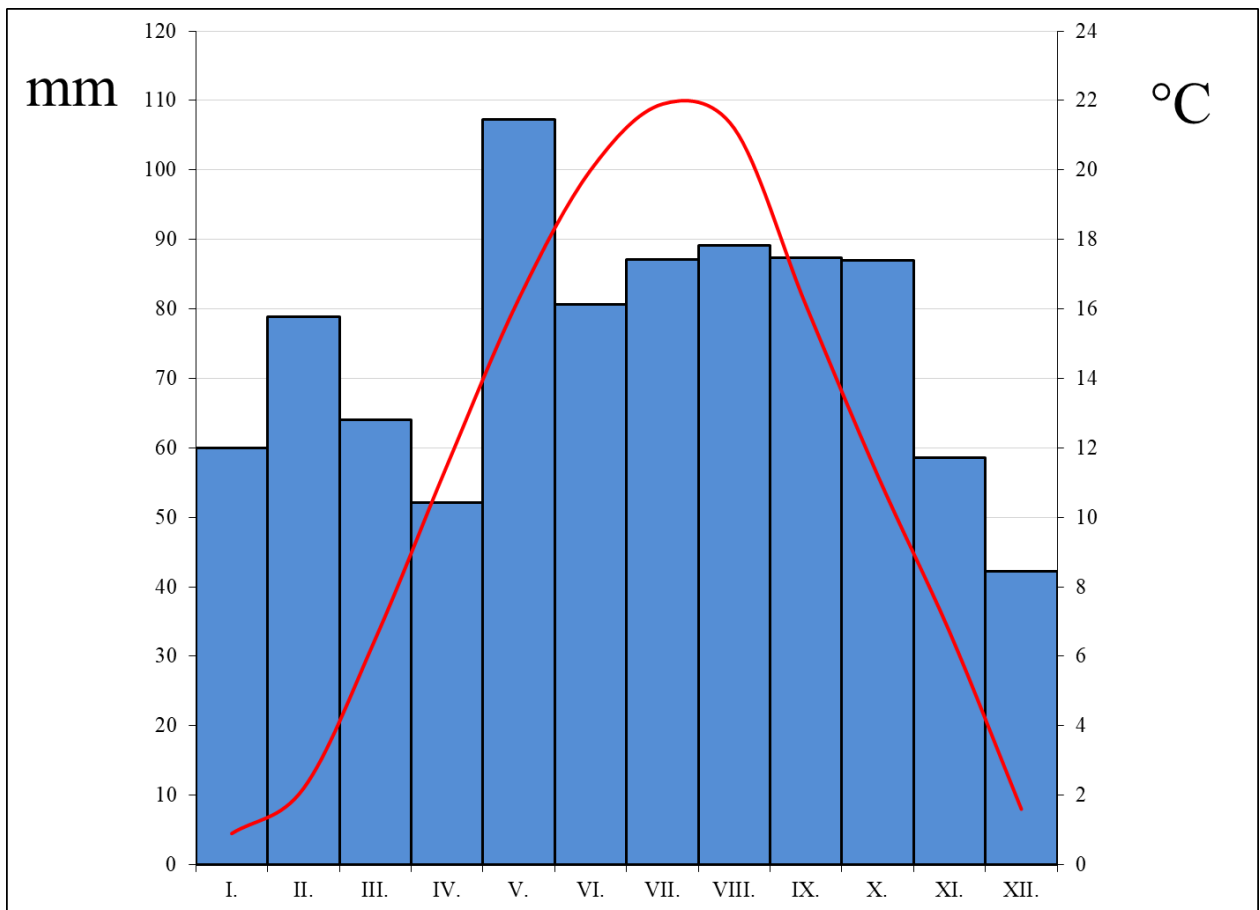
Složenija reljefna struktura očituje se u postupnom prijelazu od Dravske nizine prema ocjeditom podgorju i pobrđu Krndije. Razmatrajući hipsometrijska obilježja reljefa, na području Našičkog kraja prevladavaju nizine te pobrđa i niža gorja (Živić i Kovač, 2002). Naselje koje se nalazi na najvišoj nadmorskoj visini je Londžica na 254 m, dok su se naselja na najnižoj nadmorskoj visini smjestila na krajnjem sjeveru Grada Našica na oko 100 m nadmorske visine (Velimirovac, Lila, Lađanska, Ribnjak).

4.3. Klimatska obilježja

Područje Grada Našica karakterizira klima kontinentalnog tipa koju uglavnom definiraju česte i intenzivne promjene vremena, oštre i hladne zime, relativno suha ljeta sa malo padalina... Prema Köppenovoj klasifikaciji klime, promatrano područja obilježava Cfbwx klima, odnosno umjerena topla, kišna klima bez izrazito suhog razdoblja (f), s najmanje oborina u zimskoj polovini godine (w), s jednim glavnim oborinskim maksimumom početkom ljetnog razdoblja (x) (Šegota i Filipčić, 1996.) Prosječna godišnja temperatura zrak na ovom području iznosi 11,3 °C. Srednje mjesečne temperature u konstantnom su porastu sve do mjeseca lipnja gdje dolazi do maksimuma temperature koji za mjesec srpanj prosječno iznosi 21,9 °C. Najhladniji mjesec u godini je siječanj sa srednjom temperaturom koja iznosi

0,9 °C. Srednja godišnja amplituda temperature između najhladnijeg i najtoplijeg mjeseca, iznosi preko 20 °C što znači da govorimo o pravoj kontinentalnoj klimi. Prosječna godišnja količina iznosi 894 mm, uz optimalan raspored oborina u vegetacijskom razdoblju. Maksimuma oborina bilježi se početkom ljeta (najčešće u svibnju), a postoji i sporedni oborinski maksimum u jeseni. Minimum oborina je u zimi.

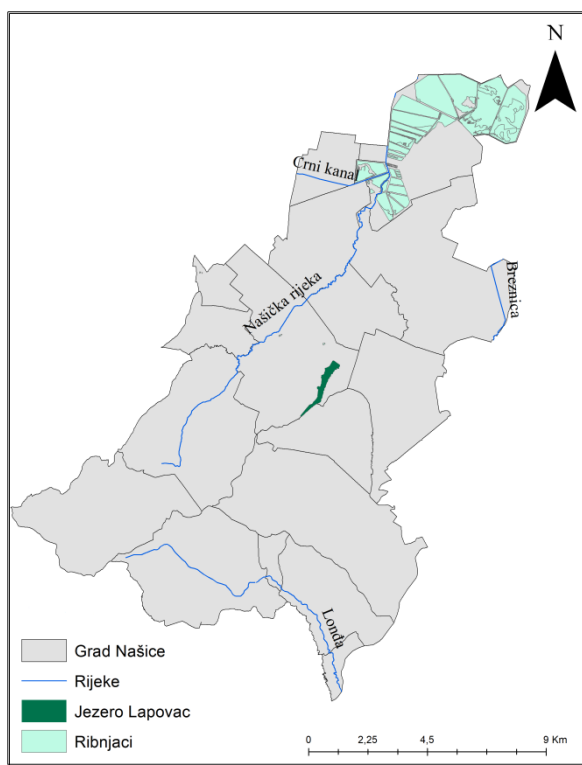
Magla se u prosjeku javlja 30-50 dana godišnje, kao prizemna magla koja nastaje isparavanjem tla u vedrim noćima (Elaborat akumulacija Lapovac). Osim magle česta pojava je i mraza. Najveći broj dana s mrazom je u zimskim mjesecima, osobito u prosincu i studenom. Pojave mraza mogu biti izrazito nepovoljne ukoliko se pojave u vegetacijskom razdoblju, osobito u travnju na početku vegetacijskog razdoblja. Zbog utjecaja polarnih zračnih masa moguća je pojava mraza čak i u svibnju ili lipnju. (Elaborat akumulacija Lapovac)

Sl. 4. Klimadijagram za klimatološku postaju Našice za razdoblje 1991. – 2020. godine
Izvor: DHMZ

4.4. Hidrogeografska obilježja

Relativno obilje voda bitna je geografska odlika kraja. Krndija kao dio stare gorske jezgre je vododjelnica između savskog (Orljava) i dravskog (Karašica – Vučica) sliva. U toj sredini vodne su prilike ograničene na niz izvora malih kapaciteta i potoke relativno velikih slivnih područja slabe propusnosti tla. Iz navedenog razloga veliki dio voda kod intenzivnih oborina otiče površinski kao bujica koja uzrokuje na padinama eroziju tla, a u ravnici poplave i naplavine od donošenog sterilnog materijala iz oblasti razaranja. Najznačajnije rijeke na gradskom području su Našička rijeka i Lonđa. Jezero Lapovac, umjetnog je podrijetla nastalo izgradnjom brane na potoku Lapovac 1993. godine. Jezero je bogato ribom, a posebno šaranom i amurom. Ribnjaci su smješteni na krajnjem sjevernom nizinskom djelu našičkog područja. Obrana od erozija i bujica na padinama Krndije te obrana od poplava u nizinskom dijelu sliva Karašica – Vučica je do danas parcijalno riješena i nedostatna uz izražene probleme racionalnog gospodarenja vodama te pomanjkanju stručnih podloga vodnogospodarskog sustava. Postojeći sustav melioracijske odvodnje u nizinskom dijelu područja je zadovoljavajući. Najveći vodostaji podzemne vode vezani su za razdoblje otapanja snijega i kasno proljeće kada ovaj kraj dobiva najveće količine padalina. Sekundarni maksimum javlja se kod tekućica u jesenskim mjesecima. (PPUG Našica, 2006.)

Sl. 5. Hidrografska obilježja Grada Našica

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske, DGU, 2005.;

4.5. Prirodni resursi

Gospodarski, Našice su se kroz povijest oslanjale na bogatstvo šuma, te su na taj način stekle važnost kako u Hrvatskoj, tako i van granica današnje države. Otpornost i kvaliteta hrasta kao materijala, uopće nije upitna te se on koristio u građevinarske svrhe i izgradnju željezničkih pruga (pragovi). No, zbog iznimno neodržive eksploatacije, drveno bogatstvo opustošeno je u samo stotinjak godina. Preostalo se šumsko bogatstvo valorizira, a gospodari se racionalno. Usporedno sa sječom šuma i melioracijom novih ravničarskih, prvenstveno ratarskih površina, rasla je važnost samog ratarstva sa pšenicom i kukuruzom kao glavnim usjevima. Iako iznimno pogodne, na padinama Krndije, kroz povijest ne dolazi do intenzivne stočarske i voćarske eksploatacije. U posljednjem stoljeću ipak dolazi do masovnijeg uzgoja vinove loze prvenstveno zbog iznimne pogodnosti područja za uzgoj istog, ali i zbog migracije dalmatinskog stanovništva u „prosperitetne“ slavonske regije kroz 20. stoljeće. Samim time dolazi i do otvaranja mnogih manjih i većih tvrtki za preradu grožđa, proizvodnju vina i slično.

Iznimno bogatstvo i koncentracija voda u najnižem dijelu našičkog kraja bili su odlična osnova za razvoj ribnjačarstva na ovom području. Tako da već 1905. godine, grofovska obitelj Pejačević postaje svjesna ribarskog potencijala područja te na svome imanju gradi prve ribnjake. Danas Ribnjak, intenzivno proizvodi slatkovodnu ribu na ukupnoj površini od oko 1350 ha, od koje se za proizvodnju danas koristi cca 750 ha (Siladi, 2001.). Padine su Krndije prostor iznimnog bogatstva mineralnih sirovina poput kamena, gline i lapora te danas na njima temelji gospodarstvo ovoga prostora (proizvodnja cementa, proizvoda od opeke, kamenolomi).

4.6. Historijskogeografski razvoj

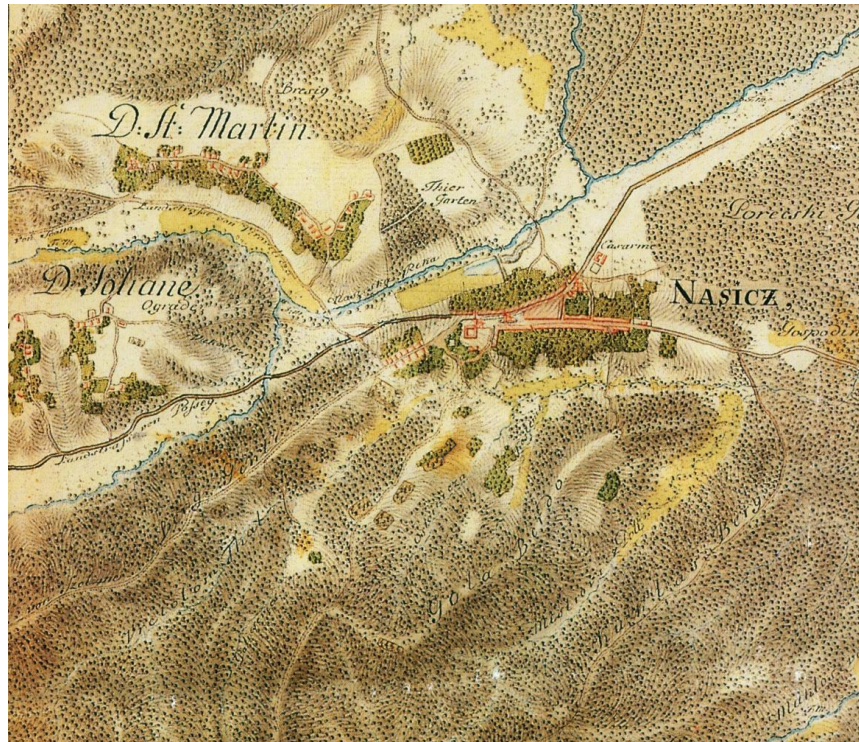
Kao i kod razvoja većine hrvatskih naselja, tako i kod razvoja Našica, došlo je do brojnih povijesnih i političkih zbivanja, do čestih administrativno-teritorijalnih promjena te do prilično teških ekonomskih okvira koji su posljedično utjecali na razvoj čitavog područja. Grad se kroz povijest razvija kao središte, a naseljenost u urbanim i ruralnim naseljima pratimo još od prahistorijskih vremena (Kurtek, 1980). U antičkome dobu, na prostoru Našica razvilo se rimsko naselje *Straviana*e (Kranjčev, 1994). Smatra se da je rimsko naselje *Staviana*e današnji Gradac Našički gdje je u srednjem vijeku izgrađena utvrda Bedemgrad te

je pronađen rimski natpis i nekoliko rimskih cigli. U starijim ispravama nalazimo različite nazive naselja Našica kao što su: Nechce, Nolko, Nexe, Nescha. To se događalo sa mnogim hrvatskim gradovima, a razlog tomu su razna podrijetla pisara i kartografa (Majstorović, 1973). O naseljenosti Našica svjedoči isprava hrvatsko-ugarskog kralja Andrije II. iz 1229. godine. Već tada se govori o potencijalima prirodne osnove i geoprometnim mogućnostima prostora na križanju prirodnih prometnih koridora što je dakako omogućilo gospodarski rast i opstanak društva. Tijekom srednjeg vijeka prostor doživljava gospodarski razvoj zahvaljujući povoljnom geografskom položaju na prometnoj trasi iz Podravine u Požešku kotlinu (Kurtek, 1980). Prvi poznati gospodar Našica i našičkog posjeda bio je Jula Šikloški, a potom prostor dolazi pod vlast plemića iz porodice Aba (Kemper, 2007). Tijekom prve polovice XIII stoljeća u Našicama su djelovali templari (Majstorović, 1973). Krajem XIII stoljeća, dolazi do pojave franjevca koji su se na ovim prostorima zadržali sve do danas. Franjevci svojim radom pridonose duhovnom i društveno-gospodarskom razvoju cjelokupnog Našičkog kraja. Prvi su obrti upravo pokrenuti iz samostana. Nakon vladavine Aba dolazi doba učestalih promjena vladara.

Jedno od najnepovoljnijih povijesnih razdoblja za područje Našica, kako gospodarski, tako i demografski, bilo je osmanlijsko razdoblje koje je potrajalo od sredine 16. do gotovo kraja 17. stoljeća. Nakon pobjede nad Osmanlijama, bečki je dvor odlučio urediti prilike u Slavoniji. Osnovana je komisija na čije je čelo postavljen Don Ferdinand Carl grof Caraffa di Stigliano, odnosno nastaje tzv. *Caraffina komisija*. Upravo je i prvi popis stanovništva i naselja u Slavoniji provela *Caraffina komisija* 1698. godine (Vrbanus, 2002.). Na području Našičkog kotara popisano je tada sedam naselja: Našice, Ceremošnjak, Zoljan, Seona, Klokočevac, Vukojevci i Podgorač (Bošnjaković, 2002).

Usljedilo je „Pejačevićevsko“ razdoblje od 1734. do 1945. godine, koje je možemo reći obilježilo Našice više nego išta prije i išta poslije. Grofovi Pejačevići svojim radom pridonijeli su unaprjeđenju poljoprivredne proizvodnje, industrije, razvoju obrtništva, školstva, kulture itd. (Živić i Kovač, 2002). Novonastala situacija potakla je dolazak stanovništva iz šireg okolnog područja koje je radilo u proizvodnji žitarica, stočarstvu, eksploataciji šuma (Kurtek, 1980). Kroz 19. stoljeće naselje Našice razvijalo se kao kotarsko središte, što je dovelo do njegovog razvoja kao obrtničkog i trgovačkog naselja uz feudalnu gospoštinu i samostan (Kurtek, 1980). Ujedno, Našice postaju i odredištem brojnih stručnih ljudi (geodeta, liječnika, pravnika). Možemo reći kako Našice poprimaju današnji naseljski oblik sredinom 19. stoljeća, te se nakon toga grad samo širi u dostupne okolne prostore. Ti

okolni prostori uglavnom su prekriveni šumama, ali njenom eksploatacijom zapravo se otvara dodatna mogućnost za naseljavanje pošumljenog područja.

Sl. 6. Dio našičkog posjeda u XIX. stoljeću

Izvor: Luetić, 2002.

Nakon vladavine grofova Pejačevića, uslijedilo je razdoblje socijalističkog upravljanja (od 1945. do 1990. godine). Ono što je najviše obilježilo to razdoblje je svakako razvoj prometne i komunalne infrastrukture (vodovod, asfaltiranje cesta, elektrifikacija), a od sredine 20. stoljeća naselje, Našice počinje se profilirati kao upravni i funkcionalni centar čitavog područja. Osnovna škola Dore Pejačević u Našicama osnovana je 1970., a još 1954. godine utemeljena je današnja srednja škola kao gimnazija. Godine 1971. osnovan je srednjoškolski centar za stručno obrazovanje (uključivao gimnaziju, ekonomsku školu i školu učenika u privredi). Po broju učenika, našička je srednja škola danas je jedna od najvećih u Hrvatskoj. Sredinom 70-ih godina 20. stoljeća, otvaraju se mnoge, funkcionalno bitne ustanove, poput opće županijske bolnice, Matice hrvatske i Zavičajnog muzeja Našice (Horvat, 2010). Zbog sve jačeg procesa industrijalizacije u međuratnom razdoblju, dolazi do snažne socijalne diferencijacije između malograđanske sredine s vrlo malo radničke klase i prevlast trgovačkih pomoćnika i željezničarskih radnika (Kurtek, 1980). U razdoblju od 1918.-1941. godine otvorena su brojna industrijska poduzeća sa sjedištem u Našicama, poput pivovare, ledare, mlinova, ciglane te brojne trgovačke radnje i specijalizirane trgovine čiji su vlasnici bili njemački doseljenici i njihovi potomci (Horvat, 2010).

Sl. 7. Našice iz zraka

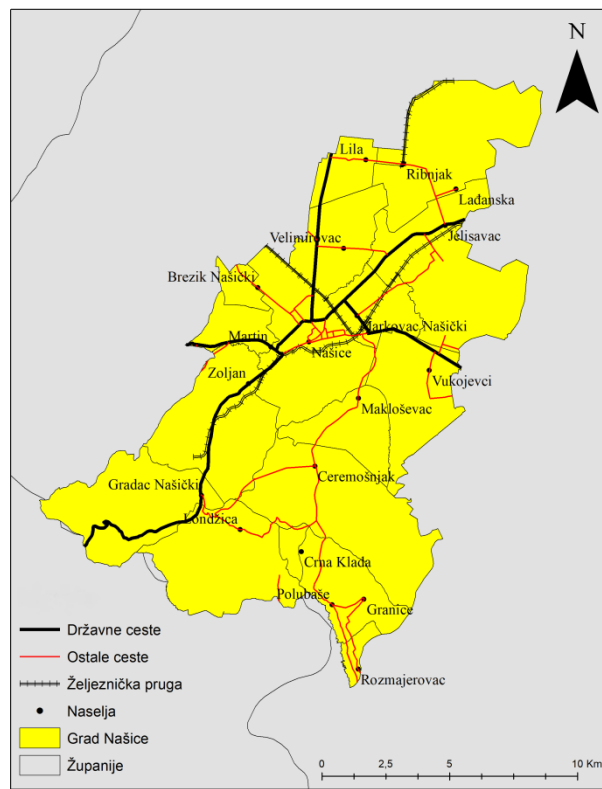
Izvor: Google Earth

Procesi deagrarizacije i deruralizacije, a posljedično i depopulacije, postaju dominantni prostorni i demografski procesi suvremenog razdoblja Grada Našica. Kao rezultat tih procesa, Grad Našice bori se sa promjena u broju i razmještaju stanovništva, fizionomskim promjenama (širenja grada uz prometnice, izgradnje infrastrukture; uzrokovane neplanskim širenjem grada (sl. 7.) te socio-ekonomskih promjenama koje iziskuju promjenu strukture gospodarskih djelatnosti stanovništva.

4.7. Prometna infrastruktura

Osim što su Našice demografski i gospodarski najvažnije naselje kraja, Našice su također bitno čvorišno naselje na podravskom koridoru s 5 ulazno-izlaznih cestovnih i 3 (od čega 1 nije u funkciji) željeznička pravca. Željeznička je pruga preko Krndije izgrađena potkraj 19. stoljeća, a na samom kraju 19. stoljeća otvorena je i željeznička dionica prema Osijeku sa odvojcima prema Požegi i Pleternici. Nažalost, pruga u smjeru Čaglin-Pleternica prestaje prometovati u svibnju 2010. godine, ponajprije zbog nerentabilnosti i vrlo lošeg stanja pruge (PPUG Našica, 2006.) . Na toj dionici danas prometuje autobusna linija. Ponovno otvaranje te željezničke trase, omogućilo bi spajanje na koridor X koji bi samo pridonio povezivanju Našica sa bitnim prometnim čvorištima, a samim time i daljnjem razvoju ovoga

kraja. Iako se još 2013. godine planirao remont tog dijela pruge, nažalost i dan danas vlak ne prometuje na toj trasi. Ono što se također planira (Prostornim planom Osječko-baranjske županije), je izgradnja brze ceste Našice-Pleternica-Lužani koja bi omogućila brže i bolje povezivanje Našica sa glavnim gradom, ali i udaljenijim primorskim naseljima. To bi uvelike imalo utjecaj dnevne/tjedne migrante, studente, ali i na industriju i gospodarstvo. Stanja kolnika upućuje na potrebu modernizacije, rekonstrukcije i podizanja standarda održavanja županijskih i lokalnih prometnica te na potrebu podizanja tehničkih parametara (posebno širine kolnika) radi povećanja sigurnosti.

Sl. 8. Prometna mreža na području Grada Našica

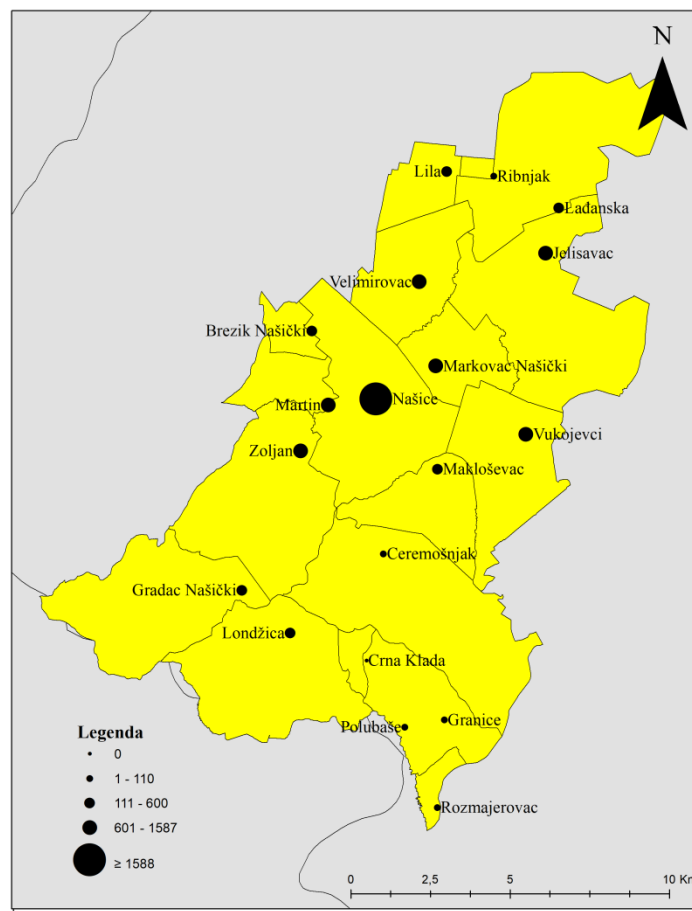
Izvor: Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske, DGU, 2005

Grad se nalazi na raskrižju nekoliko važnijih prometnica i to D2 (Podravska magistrala) Osijek – Virovitica, D53 Donji Miholjac – Slavonski Brod, te D515 Našice – Đakovo. U brdskim predjelima Krndije, naselja imaju izrazito lošu prometnu infrastrukturu gdje uglavnom naselja nemaju suvremeni, asfaltirani kolnik. S druge strane, ne postoji izrazita potreba održavanje i renovaciju cesta na tom području, prvenstveno jer su to iznimno mala izumiruća naselja sa iznimno visokom prosječnom starosti. Ona veća naselja smjestila su se uz glavne prometne pravce. Ti prometni pravci imali su i imaju značajnu ulogu u

povezivanju između naselja. U većini tih naselja, postojeća prometna mreža je zadovoljavajuća.

5. Analiza suvremenih demografskih obilježja na području Grada Našica

U Osječko-baranjskoj županiji, prema Popisu stanovništva iz 2011. godine, živjelo je 305 032 stanovnika, odnosno 7,1 % ukupnog stanovništva Hrvatske. To znači da je Osječko-baranjska treća najveća županija što se tiče kretanja ukupnog broja stanovnika Republike Hrvatske. U odnosu na prethodni popis 2001. godine, nastavljaju se negativni trendovi koji podrazumijevaju prirodni pad, negativan migracijski saldo te niske stope fertiliteta.

Sl. 9. Naselja Grada Našica prema broju stanovnika 2011. godine

Izvor: Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske, DGU, 2005.;

Popis stanovništva, kućanstva i stanova u RH 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u 19 naselja na području Grada Našica živjelo je ukupno 16 224. U najvećem naselju područja, gradu Našicama živjelo je 48,6 % stanovništva, odnosno 7888 stanovnika. Od ostalih naselja uglavnom se ističu najbliža

prigradska naselja Jelisavac, Martin, Markovac Našički te Velimirovac i to zbog same blizine gradu Našicama i funkcijama koje grad pruža. Ujedno su to i jedina naselja (osim grada Našica) koja imaju više od 1000 stanovnika. U negativnom smislu ističe Crna Klada koja je svog posljednjeg stanovnika izgubila još 1981. godine. Isto tako, ukupno 4 naselja, Crna Klada, Polubaše, Ribnjak i Rozmajerovac broje manje od 50 stanovnika. Od prvog popisa 1857. godine pa sve do popisa 1991. godine broj stanovnika konstantno se povećava. U međupopisnom razdoblju 1991. – 2001. dolazi do stagnacije broja stanovnika, dok se posljednjem međupopisnom razdoblju broj stanovnika smanjuje. Nadalje, prvi dostupni podaci Popisa 2021. godine, kazuju kako se broj stanovnika Našica smanjio na čak 14 336. Negativno kretanje broja stanovnika vežemo uz iznimno loše uvjete života, negativne ekonomske trendove i sve veću stopu nezaposlenosti. Zbog navedenih razloga, ljudi uglavnom sele u veće lokalne i regionalne centre, u nešto manjoj mjeri i inozemstvo jer se u tim mjestima pružaju bolja kvaliteta života, ali i postoji veća koncentracija, ponuda poslova i mogućnost napretka.

Površina Grada Našica iznosi 200,32 km² (Izmjene i dopune PPUG Našica, 2015.), a sa ukupno 16 224 stanovnika (Popis stanovništva 2011., 2013) gustoća naseljenosti na području Grada Našica iznosi 81 st/km². Prosjek Osječko-baranjske županije je 73,41 st/km², a prosjek Republike Hrvatske, prema podacima DZS-a za 2018. godinu, iznosi 72,9 st/km² (Statistički ljetopis, 2018), što znači da Našice imaju veću gustoću naseljenosti od prosjeka županije, ali i države. Iz razloga što su ostala naselja na promatranom području seoskog tipa, vidljivo je kako upravo ta naselja imaju znatno manju gustoću naseljenosti. Sela su se uglavnom smjestila uz glavnu prometnicu („ušorena sela“) što znači da je stanovništvo koncentrirano na vrlo malom prostoru. Puno veći dio prostora otpada na ravnice, poljoprivredne površine i šume, stoga je u takvim selima gustoća naseljenosti puno manja (sl. 10).

Sl. 10. Naselje Jelisavac, primjer ušorenog sela
Izvor: Google Earth

5.1. Kretanje stanovništva

5.1.1. Ukupno kretanje stanovništva

Nejašmić govori kako je ukupno ili opće kretanje stanovništva rezultat konačne migracije i prirodnog kretanja stanovništva nekog područja (Nejašmić, 2005). Ukupno kretanje stanovništva možemo pratiti od prvog suvremenog popisa stanovništva 1857. godine pa sve do posljednjeg popisa 2011. godine. U tome periodu stanovništvo Grada Našica povećalo se sa 3076 na 16 224 stanovnika, odnosno, stanovništvo se povećalo za otprilike 5 puta ili za 527 % (sl. 11). S druge strane, ako pogledamo rast Grada Našica od završetka Drugog svjetskog rata pa sve do danas, on nije toliko značajan. Porast stanovništva u tom periodu iznosio je 3 488 osoba ili 21.5 % (tab. 1.). Taj rast je zapravo i znatno manji s obzirom da nam prvi podaci novog popisa govore da se Grad smanjio za oko 2000 ljudi. Kontinuirani rast svih naselja zabilježen je u cijelom razdoblju od prvog popisa pa sve do 1960-ih godina nakon čega dolazi do ruralnog egzodusa i pojačane migracije selo-grad. Posljedično dolazi do jačeg rasta glavnog gradskog središta područja, Našica, upravo zbog jačih imigracijskih struja seoskog stanovništva. Migracija se nastavila i u razdoblju 1981. – 1991. te je omogućila razvoj gospodarskih djelatnosti na području grada. Značajno je to da je sa sela migriralo 1482 stanovnika ili 82 % ukupnog priraštaja koji je tada iznosilo 1803 stanovnika (PPUG Našica, 2005.). U istome razdoblju, stanovništvo seoskih naselja je stagniralo. Možemo reći kako su ovo razdoblje obilježili dva procesa:

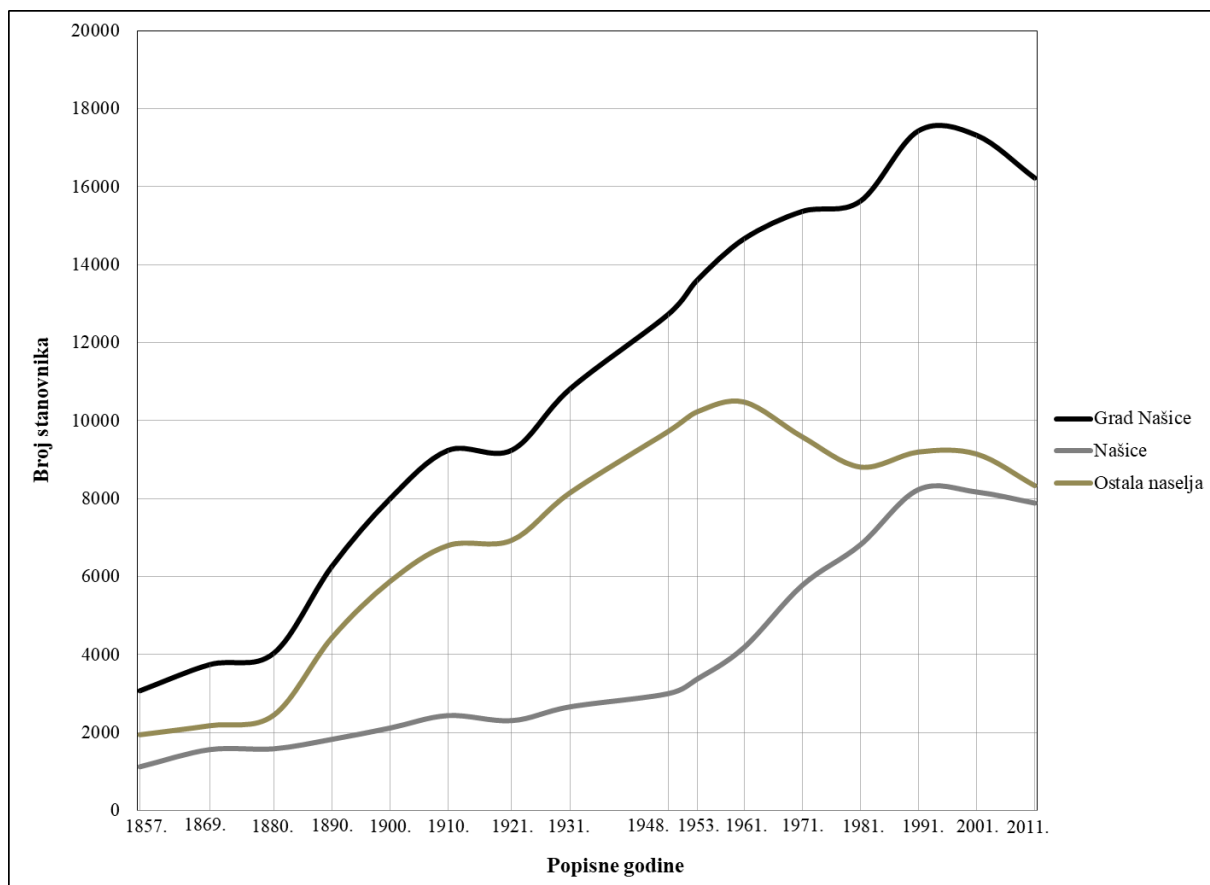
- rast gradskog stanovništva kao rezultat gospodarskog rasta, bolje kvalitete života i bolje ponude poslova

- depopulacija ruralnog stanovništva kao karakteristično migracijsko obilježje seoskih naselja

Tab. 1. Opće kretanje broja stanovnika Grada Našica u razdoblju 1857. – 2011. godine

Popisne godine	Broj stanovnika	Međupopisna promjena	Prosječna godišnja promjena	Ukupna međupopisna promjena	Bazni indeks	Lančani indeks
	P	D	R	r	Ib	II
1857.	3076	-	-	-	100	-
1869.	3746	670	56	21,78	121,78	121,78
1880.	4035	289	26	7,71	131,18	107,71
1890.	6259	2224	222	55,12	203,48	155,12
1900.	7992	1733	173	27,69	259,82	127,69
1910.	9238	1246	125	15,59	300,33	115,59
1921.	9244	6	1	0,06	300,52	100,06
1931.	10810	1566	157	16,94	351,43	116,94
1948.	12736	1926	113	17,82	414,04	117,82
1953.	13616	880	176	6,91	442,65	106,91
1961.	14665	1049	131	7,70	476,76	107,70
1971.	15366	701	70	4,78	499,54	104,78
1981.	15629	263	26	1,71	508,09	101,71
1991.	17432	1803	180	11,54	566,71	111,54
2001.	17320	-112	-11	-0,64	563,07	99,36
2011.	16224	-1096	-110	-6,33	527,44	93,67

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Sl. 11. Ukupno kretanje broja stanovnika Grada Našice u razdoblju 1857. – 2011. godine
 Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Iz razloga što je u ovom radu naglasak na suvremenim demografskim stanjima, u svakom segmentu istraživanja biti će potrebno fokusirati se na period od zadnjih 30-ak godina kako bi se uvidjeli procesi koji se događaju danas i koji će nas dočekati u budućnosti. Tako da ako promatramo kretanje stanovništva u suvremenom razdoblju (od 1991. do danas), vidljivo je kako je po prvi puta, kao i kod većine Hrvatske, došlo do pada broja stanovnika i to u oba međupopisna razdoblja (tab. 2). U tom razdoblju stanovništvo se smanjilo za oko 7,5 %. Ratne okolnosti 90-ih godina utjecale su na stagnaciju gospodarskog rasta, ali i na stagnaciju ukupnog prirasta stanovništva na promatranome području. Nepovoljna demografska situacija nastavila se i u sljedećim godinama i uglavnom je posljedica negativnog prirodnog prirasta i negativnog migracijskog salda koji nadalje utječe na demografsko starenje stanovništva, depopulaciju, mirovinski sustav, dodatnu brigu o starijoj populaciji i slično.

Tab. 2. Kretanje broja stanovnika Grada Našica prema naseljima 1991. – 2011. godine

Naselje	Broj stanovnika		
	1991.	2001.	2011.
Brezik Našički	433	397	352
Ceremošnjak	122	126	108
Crna klada	0	0	0
Gradac Našički	179	162	153
Granice	158	132	109
Jelisavac	1323	1344	1265
Lađanska	408	380	302
Lila	196	203	195
Londžica	266	224	190
Makloševac	157	158	130
Markovac Našički	1657	1715	1586
Martin	1129	1138	1077
Našice	8235	8173	7888
Polubaše	27	24	17
Ribnjak	68	60	51
Rozmajerovac	58	35	25
Velimirovac	1243	1235	1129
Vukojevci	983	997	914
Zoljan	790	817	733
Ukupno	17432	17320	16224

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

U protekla 2 međupopisna razdoblja došlo je do pada broja stanovnika na čitavom području. Stanovništvo se smanjilo za 1096 stanovnika. Zanimljivo je kako je u razdoblju 1991. – 2001. 8 naselja zabilježilo porast broja stanovnika, ali je taj rast bio toliko neznatan da se broj stanovnika ipak smanjio. Ono što je još više zabrinjavajuće, je činjenica da je kod svih naselja u razdoblju 2001. – 2011., došlo do pada broja stanovnika. Polubaše i Rozmajerovac ističu se iznimno negativnim demografskim prilikama te imaju oko 20-ak stanovnika. Uvidjevši dobnu strukturu možemo reći da u tim naseljima, u gotovo svakoj dobnoj skupini postoje jedan ili dva stanovnika. Može se zaključiti kako upravo u tim naseljima obitava nekoliko obitelji, koje imaju dvoje do troje djece, bračni par te roditelje istih. Crna Klada postala je samo statistička jedinica pošto je zadnjeg stanovnika izgubila 1981. godine. Razdoblje između 1991. i 2011. godine obilježilo kretanja kao što su prirodni pad i ukupna

depupulacija. Naslijeđeni su destabilizirajućii čimbenici demografskog razvoja, počevši od iseljavanja, negativnih trendova u reprodukciji i demografskog starenja.

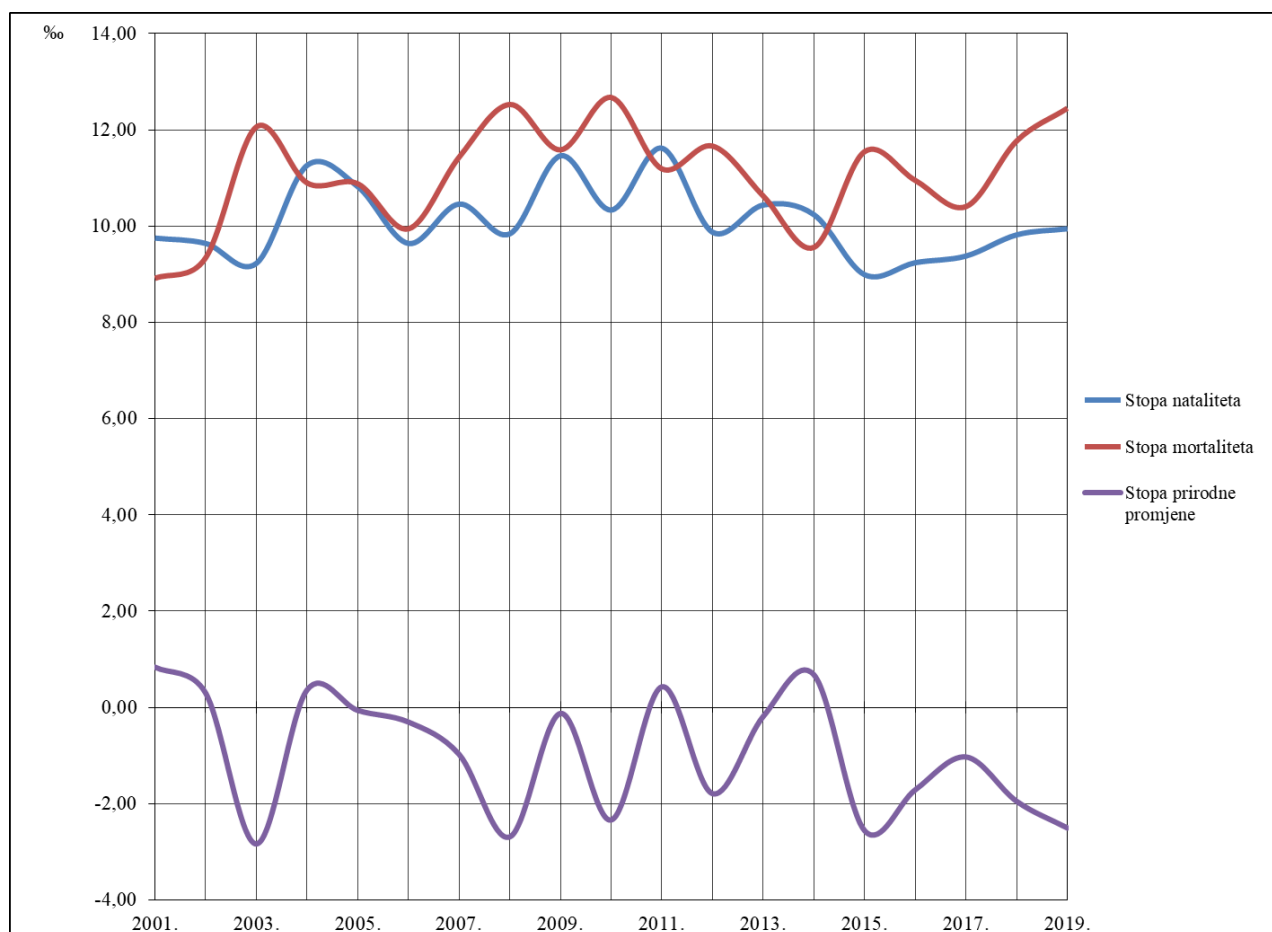
5.1.2. Prirodno kretanje stanovništva

Pojam prirodno kretanje ili prirodna promjena uključuje sva kretanja koja su posljedica nataliteta (rodnosti), fertiliteta (plodnosti) i mortaliteta (umiranja). Prirodno kretanje, zbog utjecaja rodnosti i smrtnosti, može djelovati pozitivno (prirodni rast), negativno (prirodni pad ili depupulacija) ili stagnirajuće. Veće stope nataliteta u odnosu na mortalitet, rezultirati će pozitivnim kretanjem i obrnuto. Na sastavnice prirodnog kretanja utječu mnogi psihološki, kulturalni, društveno-gospodarski, politički i drugi čimbenici.

U suvremenim okvirima, na prirodno i opće kretanje stanovništva Grada Našica utjecao je veći broj vanjskih agensa. Već 70-ih godina došlo je do ruralnog egzodusa i prostornog prerazmjesta stanovništva te je to u velikoj mjeri utjecalo na današnju prostornu i demografsku sliku prostora. Znatni ratni gubitci, posljedice procesa urbanizacije, industrijalizacije, deagrariizacije, nepovoljna naslijeđena naseljska struktura itekako su se odrazili na kretanje prirodnog prirasta koji je u konačnici negativan. Prirodna depupulacija izazvana je emigracijom i to u velikoj mjeri. Vrlo povoljan prometni položaj postao je poprilično nepovoljan zbog otvaranja dijela Autoceste A5, takozvane „Slavonike“ koja je dovela do svojevršne prometne marginalizacije.

Vrlo je jasno da prirodno kretanje stanovništva Grada Našica od 2001. do 2019. godine ima negativnu konotaciju, odnosno negativnu prirodnu promjenu. Broj živorođenih poprilično je stabilan kroz cijelo promatrano razdoblje, s tim da je najveći broj živorođenih zabilježen 2011. godine (189), a najmanji 2015. godine (144). S druge strane, broj umrlih je nešto više varirao. Najveći broj umrlih bio 2010. godine (206), a minimalan u prvoj promatranoj godini, 2001. godini (149) (sl. 12.). Kao rezultat višegodišnjih niskih stopa fertiliteta i istodobnog rasta stopa mortaliteta, 2003. godine došlo je do prvog negativnog prirodnog prirasta nakon 45. godina. Godine 2001. i 2002., broj živorođenih bio je veći od broja umrlih, a potom uglavnom nastupa razdoblje negativnog trenda, tj. negativne prirodne promjena. Izdvajaju se 2004., 2011. i 2014. kada je zabilježen je pozitivan ali minimalan

prirodni prirast, tako da kad se tim brojkama pridruži negativna stopa migracije, možemo reći kako svejedno dolazi do depopulacije stanovništva.

Sl. 12. Elementi prirodnog kretanja Grada Našica 2001. – 2019.

Izvor: Procjena stanovništva prema spolu, po gradovima/općinama 2001 - 2019, Državni zavod za statistiku; Prirodno kretanje stanovništva 2001. - 2019., Statistička izvješća, Državni zavod za statistiku

Opća stopa nataliteta (broj živorođenih na 1000 stanovnika) u periodu 2001 – 2019. godine iznosila je 10,1 %, što prema kategorizaciji nataliteta odgovara skupini niskog nataliteta (tab 3.). Stope mortaliteta (broj umrlih osoba na 1000 stanovnika) u promatranom period bio je prosječno 11,1 % te vidimo kako je on nešto veći od stopa nataliteta. Vitalni indeks izvrstan je pokazatelj toka prirodne reprodukcije stanovništva. Vitalni indeks veći od 100 označava da se stanovništvo povećava prirodnim kretanjem, ako je jednak 100 dolazi do prirodne stagnacije. Indeks manji od 100 označava smanjenje broja stanovnika prirodnom promjenom (tab. 3.). Na početku promatranog razdoblja, 2001. godine, vitalni je indeks najveći te na 100 umrlih dolazi 109 živorođenih. U ostalim godinama je uglavnom stagnirajući ili manji od 100 što ukazuje na depopulaciju područja. Negativna prirodna promjena izražena je u 2003. godini kada je iznosila -47 osoba, a vitalni indeks (živorođeni na

100 umrlih) iznosio je 76,5. Lako je uvidjeti kako je područje Grada Našica duboko zašlo u posttranzicijsku etapu demografskog razvoja koja se odražava na ukupno depopulaciju, starenje stanovništva, niske stope fertiliteta....

Tab. 3. Prirodno kretanje stanovništva Grada Našica 2001. – 2019. godine

	Procjena broja stanovnika	Stopa nataliteta	Stopa mortaliteta	Stopa prirodne promjene	Vitalni indeks
2001.	16712	9,75	8,92	0,84	109,40
2002.	16698	9,64	9,34	0,30	103,21
2003.	16581	9,23	12,06	-2,83	76,50
2004.	16515	11,26	10,90	0,36	103,33
2005.	16540	10,82	10,88	-0,06	99,44
2006.	16491	9,64	9,94	-0,30	96,95
2007.	16443	10,46	11,43	-0,97	91,49
2008.	16361	9,84	12,53	-2,69	78,54
2009.	16313	11,46	11,59	-0,12	98,94
2010.	16253	10,34	12,67	-2,34	81,55
2011.	16264	11,62	11,19	0,43	103,85
2012.	16203	9,87	11,66	-1,79	84,66
2013.	16187	10,44	10,63	-0,19	98,26
2014.	16212	10,24	9,56	0,68	107,10
2015.	16016	8,99	11,55	-2,56	77,84
2016.	15798	9,24	10,95	-1,71	84,39
2017.	15565	9,38	10,41	-1,03	90,12
2018.	15375	9,82	11,77	-1,95	83,43
2019.	15180	9,95	12,45	-2,50	79,89

Izvor: Procjena stanovništva prema spolu, po gradovima/općinama 2001 - 2019, Državni zavod za statistiku; Prirodno kretanje stanovništva 2001. - 2019., Statistička izvješća, Državni zavod za statistiku

Stopa općeg fertiliteta u 2011. godini za promatrano područje iznosi 47,96‰ (tab 4.), što je nešto veće od državnog prosjeka koji je u istom razdoblju iznosio 40,6‰. Ipak, stopa općeg fertiliteta nije najbolji pokazatelj rađanja na nekome prostoru jer prikazuje broj živorođenih na 1000 žena. Stoga je stopa ukupnog fertiliteta (SUF) puno bolji pokazatelj jer ona prikazuje koliko će djece roditi jedna žena u svom fertilnom razdoblju života uz pretpostavke da djeluju jednake stope fertiliteta kao u prijašnjem razdoblju i uz izostanak utjecaja smrtnosti. Izračunava se prema formuli:

$$SUF = \sum_{15-19}^{45-49} \frac{N_x}{P_{f,x}} * 5,$$

gdje je N_x broj živorođene djece od žena dobi x , a $P_{f,x}$ broj žena x dobi. Inače se izračunava za jednogodišnje ili petogodišnje dobne skupine. Za Grad Našice, stopa ukupnog fertiliteta u

2011. godinu iznosi 1,7, što znači da je prosječan broj živorođene djece po ženi 1,7. Za ostvarenje jednostavne reprodukcije stanovništva u smislu zamjene generacija, stopa fertiliteta mora iznositi 2,1, što znači da stopa ukupnog fertiliteta u Gradu Našicama nije dovoljna za ostvarivanje jednostavne reprodukcije stanovništva.

Tab. 4. Broj živorođene djece prema starosti majke za Grad Našice u 2011. godini

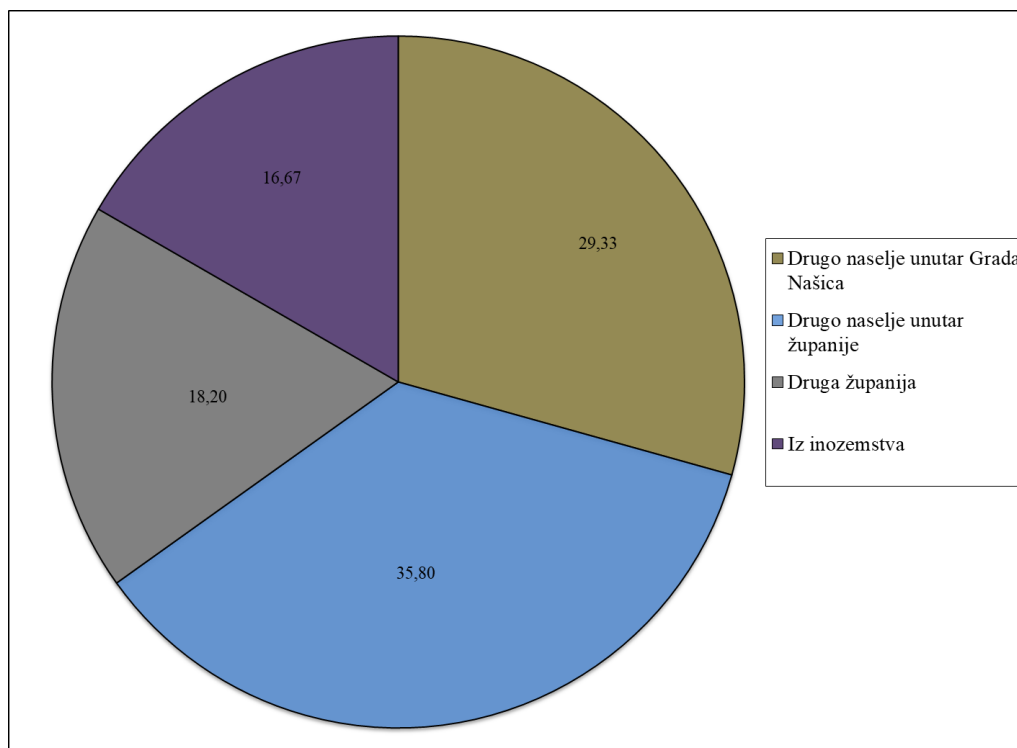
Starost žena	Broj žena	Živorodeni	Stopa fertiliteta (u ‰)
15-19	555	8	14,41
20-24	551	45	81,67
25-29	603	56	92,87
30-34	516	48	93,02
35-39	496	30	60,48
40-44	538	1	1,86
45-49	682	1	1,47

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Prirodno kretanje stanovništva 2011, Živorodeni prema starosti majke, redu rođenja djeteta i broju djece rođenih ovim porođajem u 2011.po županijama i gradovima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2012.

5.1.3. Prostorna pokretljivost stanovništva

Pojam prostorna pokretljivost označava sve tipove teritorijalne mobilnosti stanovništva u određenom vremenu i prostoru, pri čemu definiramo dva tipa prostorne pokretljivosti, konačno preseljenje i dnevna migracija stanovništva. Migracija ili konačno preseljenje okarakterizirano je promjenom mjesta stalnog boravka, dok cirkulaciju ili dnevnu migraciju karakterizira kratkotrajnija, učestalija ili ciklična pokretljivost, bez bilo kakve namjere sa stalnom ili dugotrajnom promjenom boravišta. Dnevna migracija kao čimbenik iznimno je bitan indikator centraliteta i razvijenosti određenog naselja, ali mogući pokretač socijalnog prestrukturiranja stanovništva. Prema Popisu stanovništva 2011. godine, migranti su po prvi puta bili većinski u udjelu stanovništva Grada Našica. Ukupno je bilo 8425 doseljenih stanovnika (ili 52 % ukupnog broja stanovnika), od čega je 83 % migracije bilo sa teritorija Republike Hrvatske, a samo 17 % inozemnih migranata. Udio domicilnog stanovništva smanjio se sa 52 % na Popisu stanovništva 2001. godine, na 48% na sljedećem popisu. Dominantna je unutaržupanijska migracija, odnosno 35,8 % doseljenih činilo je

stanovništvo koje je imigriralo iz neke druge općine ili grada Osječko-baranjske županije (sl. 13.). Zatim ju odmah slijedi međuopćinska migracija za 29,3 %. Što se tiče inozemne imigracije, najbrojniji imigranti došli su iz Bosne i Hercegovine, Njemačke, Srbije, Slovenije i Kosova (Popis Stanovništva 2011, 2013). Njemačka je tradicionalno visoko pozicionirana na ovoj ljestvici jer su mnogi ljudi i obitelji sa ovog područja otišli u potragu za boljim životom. Uglavnom, se nakon nekog vremena odluče na povratničku migraciju stoga su ove brojke uglavnom najveće. U sljedećim godinama, zasigurno ćemo, uz Njemačku, brojati i velik dio povratničke migracije iz Irske. Nažalost, ta migracija nije bila aktualna u međupopisnom razdoblju 2001. – 2011., ali na sljedećem popisu zasigurno će biti znatna te je uvelike utjecala na oblikovanje trenutnih demografskih struktura.

Sl. 13. Doseljeno stanovništvo na područje Grada Našica 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

Prema tab. 5. kretanje migracijskog salda negativno je kroz cijelo promatrano razdoblje, a u samo 3 godine kretanje je stagniralo. Već dugi niz godina cijela Slavonija obilježena je velikom emigracijom stanovništva, posebice u Irsku i Njemačku. Vidljivo je kako je trend migracijskog salda uglavnom negativan kroz sva razdoblja. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine, migracijski saldo dobiva još veći negativni predznak. To je klasično migracijsko obilježje slavonskog dijela Hrvatske, gdje se uz tradicionalnu migraciju

prema Njemačkoj otvara i nova migracijska struja prema Irskoj. Od 2014. – 2019 emigriralo je 2779 stanovnika, a stopa migracijskog salda uglavnom je bila veća od -10%.

Tab. 5. Prostorna pokretljivost stanovništva na području Grada Našica 2001. – 2019. godine

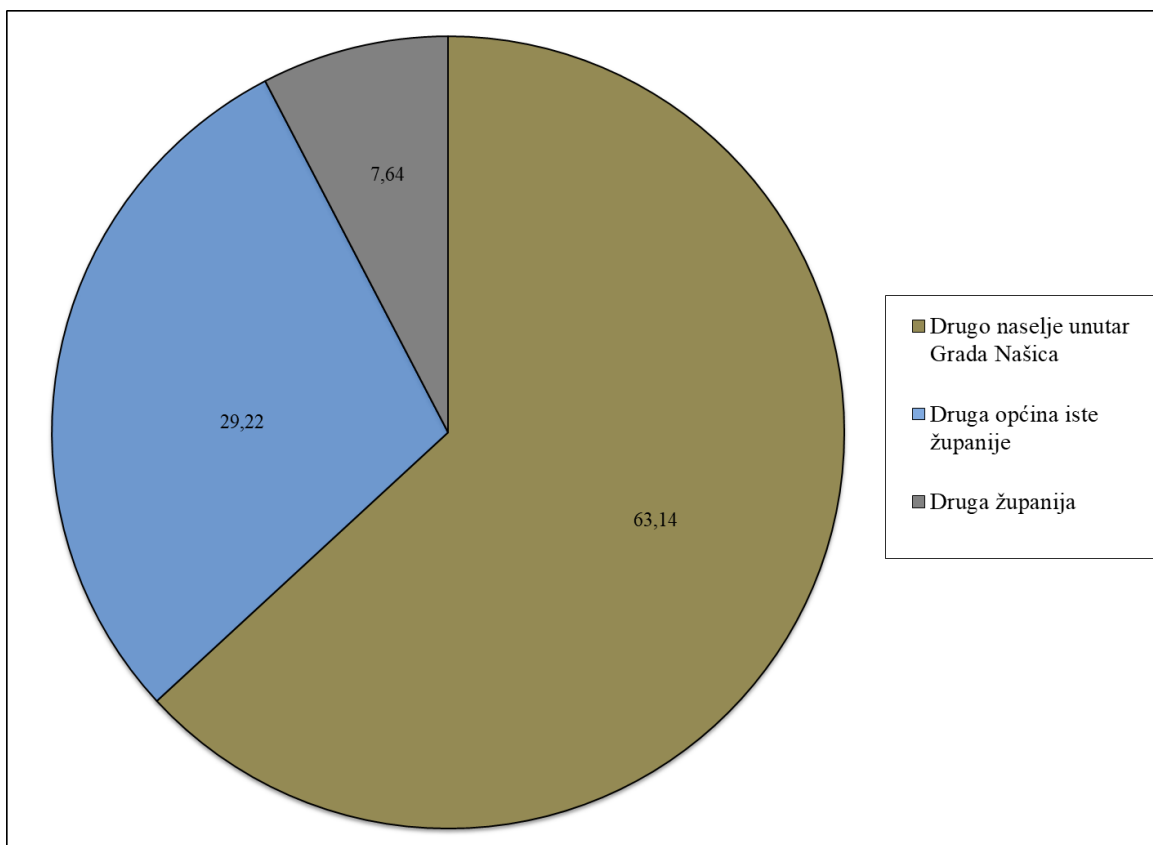
	Doseljeni	Odseljeni	Migracijski saldo	Stopa migracijskog salda u (‰)
2001.	323	269	54	3,23
2002.	313	330	-17	-1,02
2003.	339	376	-37	-2,23
2004.	302	970	-668	-40,45
2005.	299	288	11	0,67
2006.	250	319	-69	-4,18
2007.	289	328	-39	-2,37
2008.	277	310	-33	-2,02
2009.	275	330	-55	-3,37
2010.	237	274	-37	-2,28
2011.	252	251	1	0,06
2012.	254	286	-32	-1,97
2013.	241	254	-13	-0,80
2014.	427	413	14	0,86
2015.	235	390	-155	-9,68
2016.	281	472	-191	-12,09
2017.	290	507	-217	-13,94
2018.	336	496	-160	-10,41
2019.	344	501	-157	-10,34

Izvor: Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2001. - 2019., Priopćenje 7.1.2., Zagreb, www.dzs.hr, n.d.

S druge strane, imamo oblik kretanja stanovništva koji se naziva cirkulacija. Nejašmić govori da je upravo ona najvažniji oblik suvremene prostorne pokretljivosti (Nejašmić, 2005). Također pokazatelj važnosti i jakosti određenih gradskih funkcija. Prema Popisu stanovništva, godine 2011. u naseljima Grada Našica dnevnih migranata bilo je 3599, od čega je 2488 osoba zaposlena (69 %), 997 je učenika (28 %) i 114 studenata (3 %). Na prostoru Grada Našica postoje 3 osnovne škole (od čega 2 u gradu Našicama), 6 područnih škola, te, po broju učenika i djelatnika, najveća srednja škola u Hrvatskoj prema podacima Srednja.hr iz 2013 godine. Tako da se cirkulacija učenika odvija između naselja unutar i izvan administrativnog područja grada, ali između naselja koja se nalaze u drugim županijama (npr. Orahovica). U osnovnim školama, prijevoz iz okolnih naselja organiziranog je tipa, dok srednjoškolci ovise

o linijama javnog gradskog prijevoza. Nakon završetka srednje škole, nastavak obrazovanja nije moguć na administrativnom području grada. Stoga mlađe stanovništvo svoje studentske zadaće najčešće obavlja u Osijeku ili Zagrebu, a u posljednje vrijeme i nekim drugim udaljenijim središtima, poput Zadra, Rijeke, Pule i Varaždina. No, studenti uglavnom ne sudjeluju u cirkulaciji jer su stalno naseljeni u mjestu studiranja, izuzev studenata koji se obrazuju u Osijeku.

Od 2488 radno aktivnih osoba, koje rad obavljaju u nekom drugom mjestu, čak 63,14 % ili 1571 osoba rad nekom drugom naselju, ali unutar Grada Našica (sl. 14.). Možemo reći kako se trend cirkulacije u posljednjem međupopisnom razdoblju nije promijenio. Cirkulacija je priličnog jednakog intenziteta, kao i udjeli stanovništva koje cirkulira. Samo 29,2 % stanovništva dnevno cirkulira na rad u drugo naselje unutar županije što samo pokazuje stupanj razvijenosti Našica kao funkcionalnog središta. U drugu županiju, cirkulacija iznosi 7,64 % što nije veliki broj s obzirom da područje Grada Našica graniči sa Virovitičko-podravskom, Požeško-slavonskom i Brodsko-posavskom županijom. Ono što najviše utječe na dnevno kretanje ljudi, zasigurno je stupanj razvijenosti prometne infrastrukture na lokalnoj, županijskoj ali i državnoj razini. Grad Našice ne može se pohvaliti kvalitetnim javnim gradskim prijevozom, stoga ljudi uglavnom ovise o osobnim automobilima. Također, „car sharing“ aplikacije na promatranom području, nisu vrlo popularne što dodatno utječe na zagađenje okoliša ali i na prometne gužve.

Sl. 14. Udio aktivnog stanovništva Grada Našica koje obavlja zanimanje te dnevno cirkulira na rad, prema mjestu rada u 2011. godini (u %)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: dnevni i tjedni migranti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

5.1.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva

Za potpunije određivanja dinamičkih sastavnica stanovništva promatranog prostora u nekom vremenskom periodu, izdvajaju se tipovi općeg kretanja stanovništva na temelju odnosa prirodnog kretanja i ukupne promjene stanovništva. Odnos tih parametara u promatranom razdoblju u konačnici će pokazati tip općeg kretanja stanovništva. Na temelju pozitivne ili negativne migracijske bilance, utvrđuje se migracijsko obilježje područja koje može biti emigracijskog (E) ili imigracijskog (I) karaktera. Emigracijski i imigracijski tipovi kretanja nadalje se dijele na podtipove: E1 – emigracija, E2 – depopulacija, E3 – izrazita depopulacija, E4 – izumiranje; I1 – porast imigracijom, I2 – obnova imigracijom, I3 – slaba obnova imigracijom, I4 – vrlo slaba obnova imigracijom (Nejašmić, 2005.).

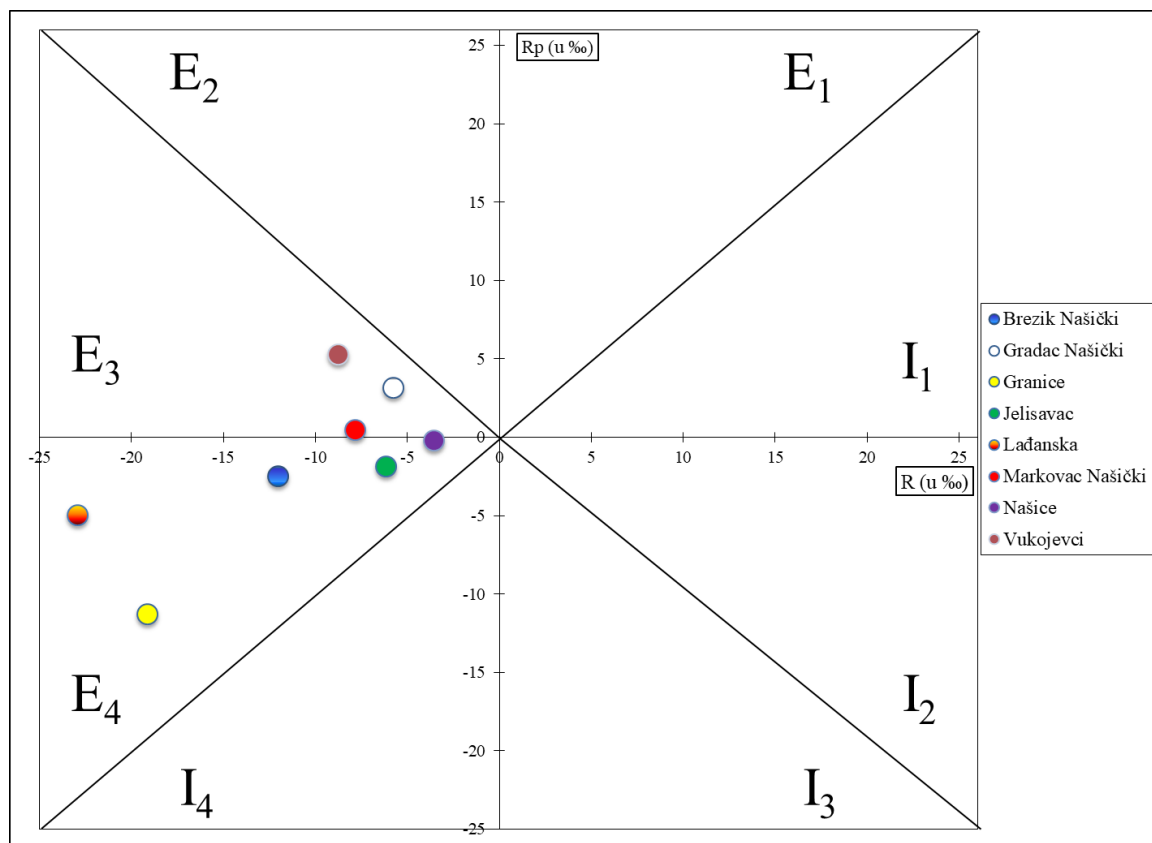
U posljednjem međupopisnom razdoblju, sva naselja Grada Našica obilježili su emigracijski tipovi općeg kretanja stanovništva, a niti jedno naselje nije imalo imigracijska obilježja. Najdominantniji tip općeg kretanja stanovništva je tip E4, odnosno izumiranje. Taj tip kretanja obilježava smanjenje broja stanovnika međusobnim djelovanjem prirodne promjene i negativnih migracijskih kretanja i ono je prisutno kod 14 naselja (tab. 6.). Iznimno je zastrašujuće što bi grad Našice, kao najveće naselje, trebao biti nositelj demografskog razvoja ovog područja, no prema podacima iz tab. 6. vidimo kako to i nije slučaj. U istom razdoblju 4 naselja, Vukojevci, Markovac Našički, Lila i Gradac Našički, imali su tip općeg kretanja E3 ili koje karakterizira izrazita depopulacija (sl. 15.). Gradac Našički i Lila, iznimno su male statističke jedinice u kojima i minimalne apsolutne promjene, znatno utječu na relativne pokazatelje. Stoga je prirodna promjena pozitivna zbog tih minimalnih apsolutnih pomaka. S druge strane, Vukojevci kao veća statistička jedinica, također je zabilježila pozitivno prirodno kretanje. To proizlazi iz činjenice da na tom prostoru postoji velik udio romskog stanovništva, a visoka stopa rađanja jedno od glavnih obilježja romske nacionalne manjine. Na području Crne Klade, nije moguće odrediti tip općeg kretanja stanovništva iz razloga što na tom području stanovništvo ne obitava od 1981. godine.

Tab. 6. Komponente i tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Grada Našice u razdoblju 2001. – 2011. godina

Naselje	Broj stanovnika		Ukupna promjena		Prirodna promjena		Migracijski saldo		Tip općeg kretanja
	2001.	2011.	aps.	%	aps.	%	aps.	%	
Brezik Našički	397	352	-45	-12,0	-10	-2,52	-38	-9,57	Izumiranje (E4)
Ceremošnjak	126	108	-18	-15,4	-11	-8,73	-7	-5,56	Izumiranje (E4)
Crna Klada	0	0	0	0,0	0	0,00	0	0,00	X
Gradac Našički	162	153	-9	-5,7	5	3,09	-15	-9,26	Izrazita depopulacija (E3)
Granice	132	109	-23	-19,1	-15	-11,36	-8	-6,06	Izumiranje (E4)
Jelisavac	1344	1265	-79	-6,1	-26	-1,93	-53	-3,94	Izumiranje (E4)
Lađanska	380	302	-78	-22,9	-19	-5,00	-57	-15,00	Izumiranje (E4)
Lila	203	195	-8	-4,0	4	1,97	-12	-5,91	Izrazita depopulacija (E3)
Londžica	224	190	-34	-16,4	-23	-10,27	-12	-5,36	Izumiranje (E4)
Makloševac	158	130	-28	-19,4	-15	-9,49	-17	-10,76	Izumiranje (E4)
Markovac Našički	1715	1586	-129	-7,8	7	0,41	-151	-8,80	Izrazita depopulacija (E3)
Martin	1138	1077	-61	-5,5	-17	-1,49	-46	-4,04	Izumiranje (E4)
Našice	8173	7888	-285	-3,5	-21	-0,26	-236	-2,89	Izumiranje (E4)
Polubaše	24	17	-7	-34,1	-6	-25,00	-1	-4,17	Izumiranje (E4)
Ribnjak	60	51	-9	-16,2	-4	-6,67	-5	-8,33	Izumiranje (E4)
Rozmajerovac	35	25	-10	-33,3	-8	-22,86	-2	-5,71	Izumiranje (E4)
Velimirovac	1235	1129	-106	-9,0	-1	-0,08	-104	-8,42	Izumiranje (E4)
Vukojevci	997	914	-83	-8,7	52	5,22	-127	-12,74	Izrazita depopulacija (E3)
Zoljan	817	733	-84	-10,8	-2	-0,24	-91	-11,14	Izumiranje (E4)
Grad Našice	17320	16224	-1096	-6,5	-110	-0,66	-982	-5,85	Izumiranje (E4)

Izvor: Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001.,

Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva po odabranim naseljima Grada Našica 2001. – 2011. godine

Izvor: Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

5.2. Struktura stanovništva

5.2.1. Dobno-spolni sastav stanovništva

Kada govorimo o biološkim sastavnicama stanovništva, bitno je naglasiti sljedeće karakteristike. Opće obilježje sastava stanovništva prema spolu je manjak ženskog stanovništva u mlađim dobnim skupinama kao posljedica diferencijalnog nataliteta po spolu, i višak ženskog stanovništva u starijim dobnim skupinama kao posljedica diferencijalnog mortaliteta po spolu, čime se ujednačuje brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva. Kao posljedica selektivnih migracija i demografskog starenja dolazi do neravnoteže prema spolu na svim razinama. Dok je sastav prema dobi jedan je od najvažnijih pokazatelja potencijalne

živosti i biodinamike stanovništva nekog područja, posebice je važan zbog svojih društvenih i gospodarskih implikacija (Nejašmić, 2005, 174). Od trenutka kada udio osoba starijih od 65 godina premaši 8 %, govorimo da stanovništvo određenog područja počinje stariti (Nejašmić, 2005). Buduće demografske trendove, procese i odnose na nekom području biti će rezultat prošle i sadašnje dobno-spolne strukture stanovništva. Već četrdesetak godina dominantni demografski procesi su demografsko starenje i depopulacija koji su rezultat smanjenih stopa rađanja, ruralnog egzodusa, migracija te ratnih okolnosti (Nejašmić, Bašić i Toskić, 2008). Proces koji se odnosi na starenje stanovništva, dominantniji su u ruralnom, nego u urbanom prostoru i to zbog migracije selo-grad. U toj migraciji najveći je udio najpovoljnijeg reproduktivnog stanovništva, što je s druge strane negativno utjecalo na reproduktivni potencijal ruralnih krajeva. Najznačajniji rezultat ukupne depopulacije nekog stanovništva je demografsko starenje. Ono je posljedica smanjenja broja stanovnika mlađih od 14 godina ($P_{(0-14)}$) i povećanja udjela stanovnika starijih od 65 godina ($P_{(65+)}$). U takvim okolnostima, postepeno dolazi do smanjenja fertilnog kontingenta koji nadalje utječe na smanjenje radnog kontingenta.

Demografsko starenje stanovništva, negativan je demografski proces karakterističan za gotovo sve razvijene zemlje. Indeks starenja jest postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0 – 19 godina. Indeks veći od 40 pokazuje da je stanovništvo promatranog područja ušlo u proces starenja (Metodološka objašnjenja, Popis stanovništva 2011, 2013.). Na području Grad Našice starenje stanovništva odvijalo se sljedećim intenzitetom:

- indeks starenja 1971. godine iznosio je 30,4
- indeks starenja 1991. godine iznosio je 50,5
- indeks starenja 2001. godine iznosio je 61,3. (Izmjene i dopune PPUG Našica)
- indeks starenja 2011. godine iznosio je 81,3 (Popis stanovništva 2011., 2013.)

Prosječna starost 2001. godine iznosila je 36,4 godine, što je nešto manje od županijskoga (38,7 godina) i državnog prosjeka (39,3 godina). (Izmjene i dopune PPUG Našica). Prosječna starost stanovništva na razini Republike Hrvatske u 2011. godini iznosi 41,7, a Našice su opet nešto bolje od prosjeka sa prosječnom starosti koja iznosi 39,3 (Popis stanovništva 2011., 2013.).

Udio dobnih skupina u ukupnome stanovništvu prema naseljima, prikazan je u tab. 7. Vidljiva je brojnost zrelog stanovništva kao primarno obilježje svih naselja promatranog područja. Kontingent mladog i starog stanovništva nešto više varira, ovisno o naselju, ali zaključuje se kako su sva naselja u otprilike istoj demografskoj situaciji, barem što se tiče dobne strukture stanovništva prema starosnim kontingentima. Udio mladog u ukupnom stanovništvu Grada Našica u 2011. godini iznosio je 16,5 %, dok je udio starog u ukupnom stanovništvu iznosio 13,7 %. Kao što je već navedeno u prethodnom paragrafu, stanovništvo određenog naselja počinje stariti kada udio osoba starijih od 65 godine premaši 8 %. S obzirom da je udio starog stanovništva na području Grada Našice 13,7 %, možemo reći kako ono pripada tipu izrazito starog stanovništva.

Tab. 7. Udio stanovništva Grada Našica prema starosnom kontingentu za 2011. godinu

Naselje	Ukupno	P ₍₀₋₁₄₎ (u %)	P ₍₁₅₋₆₄₎ (u %)	P ₍₆₅₊₎ (u %)
Brezik Našički	352	17,0	66,5	16,5
Ceremošnjak	108	23,1	55,6	21,3
Crna Klada	0	0,0	0,0	0,0
Gradac Našički	153	16,3	68,6	15,1
Granice	109	18,3	67,0	14,7
Jelisavac	1265	16,1	70,6	13,3
Lađanska	302	15,6	66,9	17,5
Lila	195	24,1	65,6	10,3
Londžica	190	12,1	63,2	24,7
Makloševac	130	9,2	77,7	13,1
Markovac Našički	1586	16,6	69,9	13,5
Martin	1077	18,0	73,2	8,8
Našice	7888	15,5	70,5	14,0
Polubaše	17	11,8	76,4	11,8
Ribnjak	51	15,7	70,6	13,7
Rozmajerovac	25	12,0	68,0	20,0
Velimirovac	1129	16,2	69,8	14,0
Vukojevci	914	22,2	65,5	12,3
Zoljan	733	19,0	68,2	12,8
Grad Našice	16224	16,5	69,8	13,7

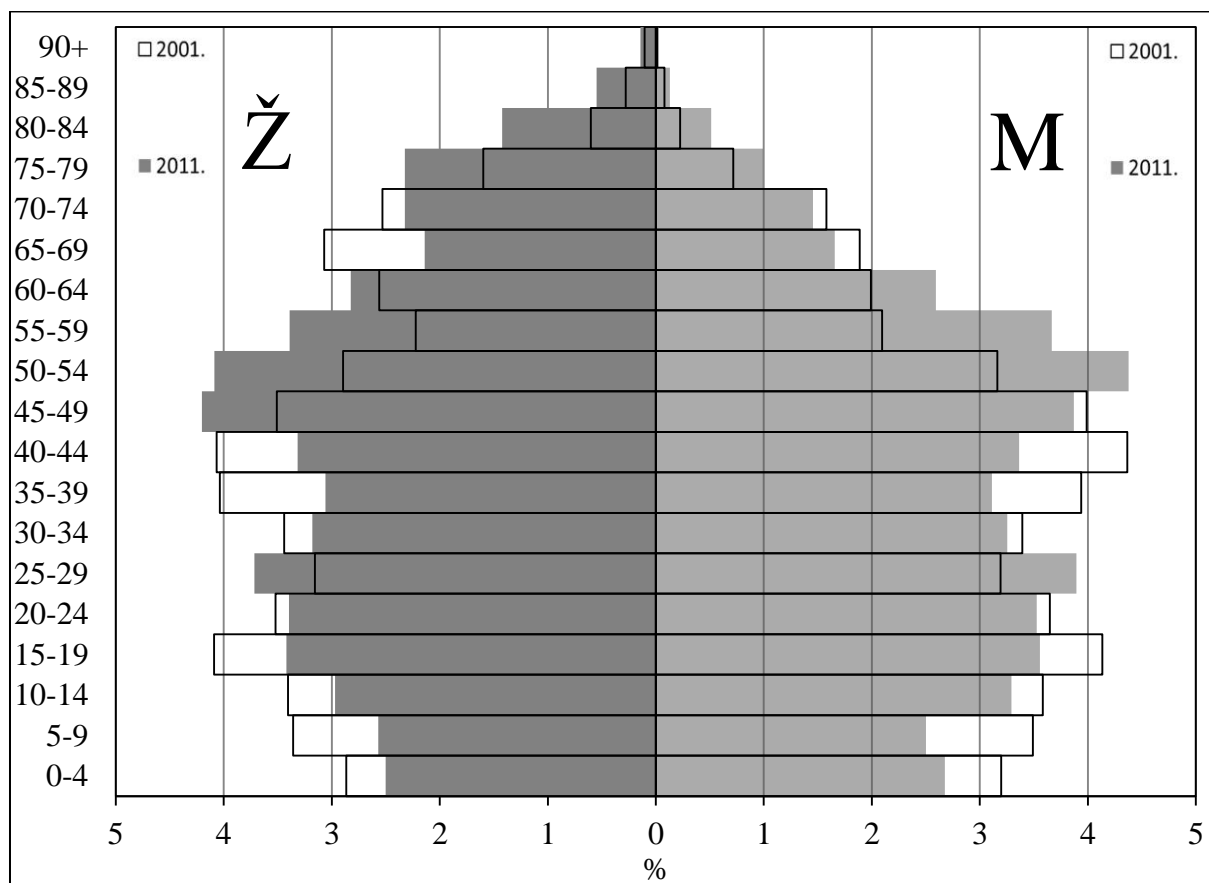
Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

Dobar analitički pokazatelj sastava prema dobi, ali brzine starenja stanovništva jest koeficijent dobne ovisnosti starih, tj. broj starih na sto osoba u radnoj dobi (pokazuje opterećenost radnog kontingenta) (Nejašmić i Toskić, 2013). Koeficijent dobne ovisnosti prema podacima popisa stanovništva 2011., iznosi 26,4 za Republiku Hrvatsku, za Grad Našice 19,6, što bi značilo da se Našice drže bolje od državnog prosjeka.

Već je prije navedeno kako je opća zakonitost da se u prosjeku rađa više muške djece, i to za oko 5-6 %. Ta se pojava naziva diferencijalni natalitet. S druge strane, uobičajena je veća brojnost žena u starijim dobnim skupinama tzv. diferencijalni mortalitet. Dakako da su ta dva čimbenika u izravnoj međuovisnosti i najviše utječu na neuravnoteženost sastava prema spolu. A te će neravnoteža broja osoba prema spolu, imati direktan učinak na mogućnosti sklapanja brakova i planiranja obitelji. Stanovništvo prema spolu, na području Grada Našica pomalo je neuravnoteženo, nalazi se 8361 žena i 7863 muškarca. Koeficijent feminiteta, koji prikazuje broj žena na 100 muškaraca, za Grad u 2011. godine iznosi 106,3 (prosjeak Republike Hrvatske iznosi 107,4). Brojčanost muškaraca izrazitija je su svim dobnim skupinama osim kod onih kasnih zrelijih i starih. U tim skupinama brojnost žena daleko je veća od broja muškaraca. Veći broj žena posljedica je ponajprije suvremenog načina života u kojem žene ne obavljaju teške fizičke poslove, ali i sama biologija ženama daje bolju predispoziciju za duži životni vijek.

Dobno-spolna piramida (sl. 16.), 2011. godine ima oblik urne, karakterističan za tip kontraktivnog ili starog stanovništva. Sam oblik piramide kazuje da je u sastavu stanovništva najveći udio zrelog stanovništva sa izrazito malobrojnima mladim generacijama. Najbrojnija dobna skupina je ona u starosti od 50-54 godine. Zapravo to je i vrlo logično jer osoba koja je na popisu stanovništva imala 54 godine, znači da se rodila neposredno nakon završetka Drugog svjetskog rata. Trend visokih stopa rađanja, nakon drugog svjetskog rata obuhvaća zajednički naziv „*baby boom*“ koji je u Hrvatskoj potrajao do kraja 50-ih godina 20. stoljeća (Mrđen i Barić, 2016). Isto tako kao i u ostatku Hrvatske, visoke stope rađanja vidljive su i u nekoliko generacija nakon. Isto tako, u dobi od 35-45 zapravo su vidljivi potomci „*baby boom*“ generacije. Vidljivo je kako se baza piramide suzila u odnosu na onu iz 2001. godine što je rezultat kasnih faza demografske tranzicije koju karakteriziraju niske stope rađanja, visoko očekivano trajanje života i povećane stope smrtnosti. U starijim dobnim skupinama broj žena uvjerljivo je veći u odnosu na broj muškaraca. To se tumači kao rezultat selektivnog

iseljavanja i ratnih gubitaka muškaraca, ali i kao što je već navedeno, zbog diferencijalnog mortaliteta.

Sl. 16. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica 2001. i 2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

5.2.2. Društveno-gospodarski sastav stanovništva

Kako bi se što bolje uvidio suvremeni društveno-gospodarski sastav stanovništva, vrlo je bitno ukazati na procese koji su se dogodili od polovice 20. stoljeća do danas. Gospodarski razvoj šireg našičkog područja započeo je potkraj 19. stoljeća kada se razvija poljoprivredna proizvodnja, ali još bitnije, industrija prerade drveta (uglavnom pilane). Uz razvoj drvne industrije dolazi i do osnivanja radničkog naselja, Đurđenovca, u neposrednoj blizini Našica. Šire našičko područje odličan je pokazatelj međuzavisnog djelovanja gospodarskog razvitka sa naseljenosti područja. Važnost Đurđenovca kao industrijskog naselja prepoznaje se u samoj činjenici da je Đurđenovac bilo prvo mjesto u Slavoniji, i drugo mjesto u Hrvatskoj, koje je dobilo električnu struju. Hrastove šume sa svojom iznimnom drvnom kvalitetom, neko vrijeme bile su okosnica gospodarskog razvoja no zbog prevelike eksploatacije i pojave

povoljnijih drvnih proizvoda, drvna industrija ulazi u fazu stagnacije. U takvim uvjetima, javlja se potreba za razvojem drugih gospodarskih djelatnosti. Tako da početkom 20. stoljeća, uz pomoć novih spoznaja i tehnologija, počinje sa uzgojem i proizvodnje riba. Ta tradicija se održala sve do danas, uz naravno nešto uspješnije i neke manje uspješnije periode. Danas se uz ribnjake tamo nalaze i restoran, sobe za noćenje, teniski tereni (Siladi, 2001.)....

Donošenjem „Zakona o nacionalizaciji“ nakon Drugog svjetskog rata, sve ono na čemu se zasnivao razvoj Našice, postaje „narodna imovina“. Zakon je naime ograničio zemljišni maksimum u privatnom posjedu na 10 ha (druga agrarna reforma) (Maticka, 1994.). Nedugo nakon što je država oduzela ribnjake i šumske površine, nastupa proces ruralnog egzodusa koji je vidljiv kroz napuštanje poljoprivrede i emigracije seoskog stanovništva u gradove u nadi za boljim životom. Od 60-ih do 80-ih godina dvadesetog stoljeća, oko 30 % stanovništva napustilo je poljoprivredu kao primarnu djelatnost. To je rezultiralo usitnjavanjem posjeda, a više od 70 % tih posjeda bili su sitni posjedi do 3 ha (Kovač, 1993.). Također, tih godina dogodio se najintenzivniji proces industrijalizacije, kako na prostoru cijele Hrvatske, tako i na prostoru šireg našičkog područja. Tome pridodaje i podatak da je u međupopisnim razdobljima 1961. – 1991. udio zaposlenih u sekundarnom sektoru narastao sa 19,5 % na 43,6 % 1991. godine (Živić i Kovač, 2002.). U razdoblju kada započinju procesi deagrarizacije i industrijalizacije, koji su jedni od glavnih oblika socijalnog prestrukturiranja, osnivaju se tvrtke koje su sve do danas ostale okosnice razvoja područja Grada Našica. Ipak, poznato je kako industrija nije imala mogućnost zaposlenja svih onih koji su tražili zaposlenje, tako da se nekolicina ljudi odlučila i na privremeni rad u inozemstvu. Nekadašnji razvoj šumarstva i poljoprivrede znatno je oslabio. Našički dio Krndije iznimno je bogato nalazište mineralnih sirovina (lapor, glina, kamen) koja je osnova nastanku vrlo jake industrije građevinarskih materijala poput cementa, cigle i tehničkog kamena. Jedna od prvih i najznačajnijih tvrtki na ovom području je poduzeće „*Kamenolom Gradac*“ koje se bavi eksploatacijom kamena i građevinskih materijala, izradom betona, rekonstrukcijom i popravkom cesta. Već 80-ih godina, kamenolom je brojao više od 100 zaposlenih (Hrkač, 2001.). U istom razdoblju kada se razvija „*Kamenolom Gradac*“, otvara se i „*Slavonija IGM*“ koja proizvodi dobra od pečene gline za građevinarske potrebe (opeka, crijep....). Nedugo nakon toga, otvara se i prva metaloprerađivačka industrija „*Liv*“ koja je uzela primat u proizvodnji poljoprivrednih strojeva, alata i poljoprivredne opreme (Horvat, 2010). Kao što je već navedeno, našičko područje u podnožju Krndije iznimno je bogato vapnencem i laporom zahvaljujući pogodnoj geološkoj osnovi. Tvornica cementa otvorena je 1980-ih godina te uskoro mijenja ime u „*Našicecement*“. Uslijed izvrsnih financijskih rezultata, nastaje „*Grupacija Našicecement*“,

koja postaje dio grupacije „Nexe Grupa“ 2003. godine. Upravo je „Nexe Grupa“ danas glavna okosnica gospodarstva na području Našica te danas posjeduje 15 tvrtki u 3 različite države te zapošljavaju oko 1500 radnika (Službene stranice Nexe Grupe). Sustav čine i druge industrije, od ostalih djelatnosti to su usluge u niskogradnji i visokogradnji, vinarstvo, proizvodnja mlijeka, usluge riječnog pretovara.

I u ovom razdoblju nastavila se tradicija iskorištavanja šuma u svrhu razvoja drvne industrije te tako 1986. godine dolazi do otvaranja industrije „NATIS“ u Našicama koja se bavila proizvodnjom građevinske stolarije i interijera (Horvat, 2010), a koja je posljednjih dvadeset godina bila među najznačajnijim tvrtkama u Osječko-baranjskoj županiji. Na sjeveru grada, uz gradsku zaobilaznicu izgrađena je Poduzetnička zona Našice i obuhvaća prostor od 659.000 m². U Zoni se obavljaju djelatnosti poput: farmacije, metaloprerađivanja, drvoprerađivanja, industrije građevne stolarije te trgovačkih, servisnih i poslovnih usluge. Najznačajnija tvrtka prostoru Poduzetničke zone Našice je farmaceutska tvornica *Apipharma d.o.o.* To je visokotehnološka farmaceutska tvrtka koja se bavi proizvodnjom pripravaka, dodataka pripravcima, dodataka prehrani, prehrambenih i kozmetičkih proizvoda na bazi meda i ostalih pčelinjih proizvoda. Zbog iznimno velike potražnje proizvoda od strane zemalja Bliskog i Dalekog istoka, tvrtka je povećala svoje kapacitete. Godine 2013. zapošljavala 15 djelatnika u pogonu Našice, a u planu je i povećanje zaposlenika do ukupnog broja od 50 zaposlenih.

Društveno-gospodarski razvoj Našičkog kraja ovisio je o fizičko-geografskim i socioekonomskim obilježjima prostora. Danas uz negativne demografske procese, prevladava i tendencija pada broja zaposlenih i „radno sposobnih“ poduzeća.

5.2.3. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti i gospodarskoj djelatnosti

Ekonomski razvoj nekog prostora i dinamika promjena gospodarskih strukturi glavni su segment koji određuje promjene u ekonomskoj strukturi stanovništva. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti najčešće se proučava prema djelatnosti i zanimanju, te na taj način pokazuje sfere ekonomskog i društvenog razvitka. Pod ekonomskom strukturom aktivnog stanovništva (radne snage) smatra se prije svega podjela

radne snage prema djelatnosti iz kojih dobiva sredstva za osnovne životne potrebe (Wertheimer-Baletić, 1999). Pod društveno-gospodarskom strukturom stanovnika podrazumijeva se u užem smislu struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti, djelatnosti i zanimanju, a u širem smislu prema položaju u zanimanju, sektoru vlasništva, obilježjima kućanstava prema izvorima i veličini prihoda, obrazovnoj strukturi stanovništva i sl. Ekonomska struktura radne snage, odnosno aktivnog stanovništva, polazište je za proučavanje ekonomskih struktura ukupnog stanovništva. Stanovništvo starije od 15 godina, a mlađe od 65 godina, u ovom segmentu predstavlja radni kontingent ili radno sposobno stanovništvo. Vidljivo je kako djeca i umirovljenici ne čine radni kontingent iz razloga što te dobne skupine ne privređuju te one spadaju u ekonomski neaktivno stanovništvo. Toj skupini također pripadaju osobe u radno sposobnom stanovništvu koje nisu zaposlene ili nisu među nezaposlenima već žive od nekog prihoda, pomoći i sl. Prema metodologiji popisa stanovništva, u neaktivno stanovništvo ubrajaju umirovljenici, osobe koje se bave obavezama u kućanstvu, učenici ili studenti i ostale neaktivne osobe. Nadalje, neaktivno stanovništvo možemo razgranati na još dva segmenta: na osobe s osobnim prihodom i uzdržavano stanovništvo. Osobe s osobnim prihodom su osobe koje imaju samostalni izvor prihoda (umirovljenici, rentijeri, stipendisti, osobe koje primaju socijalnu pomoć...). Uzdržavano stanovništvo su ekonomski ovisne osobe koje nemaju vlastitih prihoda već ih uzdržavaju roditelji ili drugi skrbnici (Metodološka objašnjenja, 2013.). Obujam i veličina radne snage ovisi o mnogim vanjskim čimbenicima, a izdvajaju se mehaničko kretanje, kretanje ukupnog stanovništva, prirodni prirast i dobnoj strukturi.

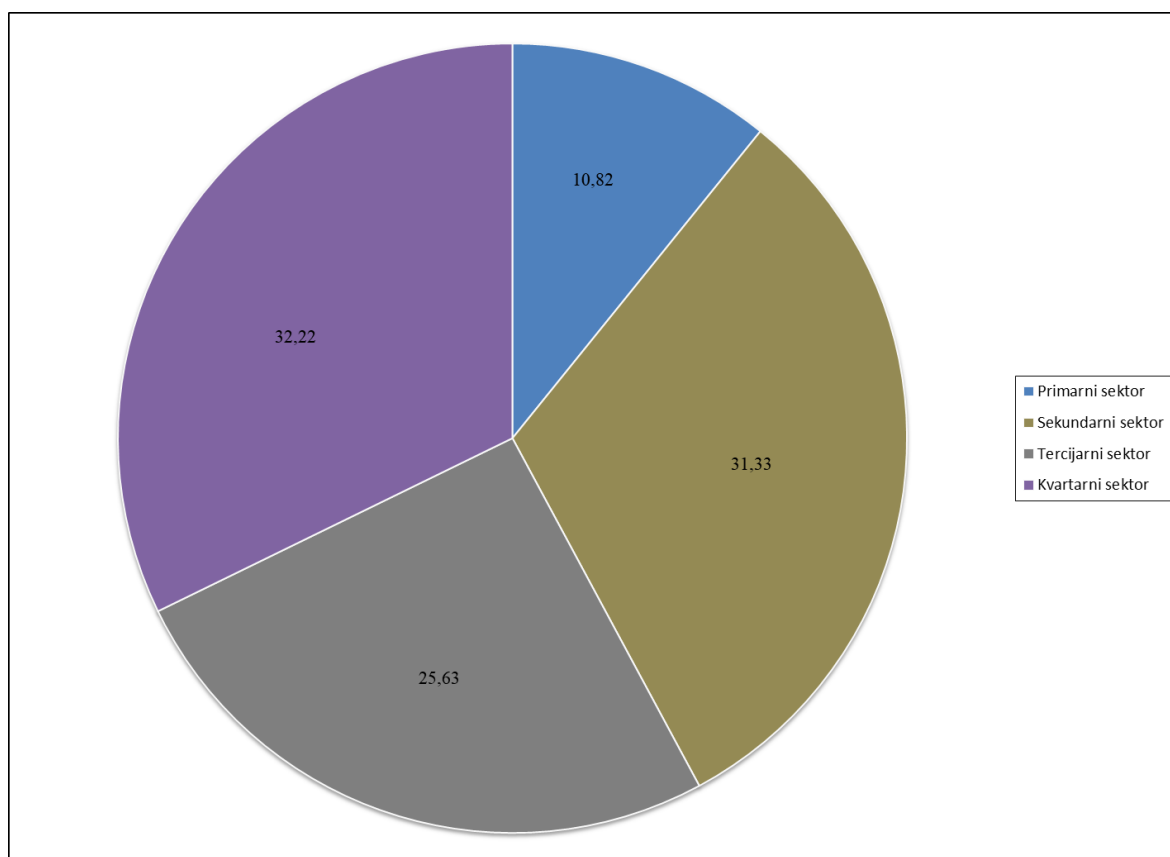
Opća stopa aktivnosti računa se na temelju omjera aktivnog stanovništva i ukupnog brojem stanovnika (Nejašmić, 2005), a za Grad Našice u 2011. godine opća stopa aktivnosti iznosila je 42,2 %. Stopa aktivnosti Republike Hrvatske te je godine otprilike podjednako. Prema Popisu stanovništva 2011. godine na području Grada zaposleno je 5289 stanovnika (tab. 8.), a 6724 stanovnika ekonomski je neaktivno. Nezaposleno je 1530 stanovnika. Dvije godine nakon, bilo je 4569 zaposlenih i 2501 nezaposlenih (7000 aktivnih stanovnika) što je 5,9 % ukupne radne snage Osječko-baranjske županije (Razvojna strategija Grada Našica, 2015.).

Tab. 8. Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu prema Popisu 2011. Godine za Grad Našice

	Ukupno	Zaposleni	Nezaposleni	Ekonomski neaktivni				
				Ukupno	Umirovljenici	Poslovi u kućanstvu	Učenici i studenti	Ostali
Grad Našice	13545	5289	1531	6724	3273	1258	1464	729

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, DZS, Zagreb, 2013

Kada sagledamo zaposlene prema djelatnostima koje obavljaju, Popisom 2011. godine utvrđen je najveći udio zaposlenih na području Grada Našica u prerađivačkoj industriji (16,6 % zaposlenih), zatim u trgovini i popravku motornih vozila (12,6 % zaposlenih) te javnoj upravi (9,5 % zaposlenih). Općenito, djelatnosti su svrstane u 4 kategorije, primarni sektor (poljoprivredne djelatnosti) sekundarne djelatnosti (građevinarstvo, industrija i energetike), tercijarni (uslužne djelatnosti) te kvartarni (neproizvodne djelatnosti; školstvo i zdravstvo). Prema sl. 17. uočavamo dominaciju kvartarnog (32,22 % zaposlenih) i sekundarnog (31,33 % zaposlenih) sektora djelatnosti, dok je primarni sektor u velikoj mjeri zapostavljen.

Sl. 17. Zaposleno stanovništvo Grada Našica prema sektorima djelatnosti 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova Republike Hrvatske 2011. godine: zaposleni prema sektorima djelatnosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

Prema Popisu stanovništva 2011. godine, ako sagledamo stanovništvo Grada Našica u cijelosti, 30,42 % stanovništva ima trajno je zaposleno ili ima prihode od stalnog rada (tab. 9.). Bez ikakvih prihoda živi 6206 stanovnika, odnosno 38,25 % stanovništva gdje je nešto veća dominacija ženskog stanovništva zbog žena-domaćica. Uz to, 6,31 % je onih koji žive od socijalnih naknada, a s obzirom da znamo kakve su one u Hrvatskoj, možemo reći kako te osobe jedva „krapaju kraj s krajem“. Umirovljenih osoba na području Grada Našica je oko 21 %, a zanimljivo je kako je udio starosnih mirovina manji od ostalih vrsta mirovina.

Tab. 9. Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu

	Ukupno	Prihodi od stalnog rada	Prihodi od povremenog rada	Prihodi od poljoprivrede	Starosna mirovina	Ostale mirovine	Prihodi od imovine	Socijalne naknade	Ostali prihodi	Povremena potpora drugih	Bez prihoda
Muškarci	7863	2996	98	189	771	822	34	502	217	76	2519
Žene	8361	1939	87	116	810	1016	25	522	313	99	3687
Grad Našice	16224	4935	185	305	1581	1838	59	1024	530	175	6206

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu, DZS, Zagreb, 2013

5.2.4. Obrazovna struktura stanovništva

Analiziranje podataka o obrazovnoj strukturi stanovništva, temelji se na statističkim pokazateljima popisa stanovništva iz 2001. i 2011. godine. Bitno je naglasiti kako je u međupopisnom razdoblju 2001. – 2011. došlo do značajnih promjena obrazovnog sustava, gdje je dakako ona najvažnija bila uvođenje Bolonjskog procesa studiranja 2005. godine. To je utjecalo i na način prikupljanja i analiziranja podataka o sastavu stanovništva prema obrazovanju (uvedeno je novo stupnjevanje visokog obrazovanja). Isto tako, stupanj razvijenosti obrazovne strukture stanovništva jedan je od glavnih pokretača razvoja obrazovanja na nekom području. Trenutno na prostoru grada Našica postoje jedne jaslice i dva vrtića. Jedan od njih, vrtić Zvončić, djeluje još kroz tri područna vrtića u Jelisavcu, Podgoraču i Donjoj Motičini. Na samom gradskom području nalaze se dvije osnovne škole, jedna osnovna škola nalazi se u naselju Jelisavac te postoji još 6 područnih osnovnih škola. Srednja škola Isidora Kršnjavog jedina je srednjoškolska obrazovna ustava na području Grada. Prema podacima Srednja.hr srednju školu pohađa 1 358 učenika, što ju je u 2013. godini svrstalo u najveću srednju školu prema broju učenika u Hrvatskoj. Sastoji se od tri pedagoške jedinice, gimnazija, elektrotehnička škola te industrijsko-obrtnička i ekonomska škola. Nastava se odvija u dvije smjene, a prvu pohađaju učenici Gimnazije i Elektrotehničke

škole podijeljeni u 23 odjeljenja, a drugu učenici Industrijsko – obrtničke škole, trgovine i ugostiteljstva raspoređenih u 27 razreda.

Prema popisu stanovništva 2001. godine u Gradu Našicama živjelo je 13 883 stanovnika starijih od 15 godina. Bez škole je 477 stanovnika, završenu osnovnu školu ima ukupno 3584 stanovnika, dok je srednju školu završilo 6142 stanovnika. Višu školu ili stručni studij završio je 451 stanovnik, a sveučilišni studij njih 858. Doktorski studij obavilo je samo 6 stanovnika. U nastavku se nalazi tablični prikaz obrazovne strukture stanovništva Grada Našica.

Tab. 10. Stanovništvo Grada Našica staro 15 i više godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja

		Ukupno	Bez škole	1-3 razreda osnovne škole	4-7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje			
								Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat
2001.	Muškarci	6653	99	178	584	1505	3524	719	237	477	5
	Žene	7230	378	481	1031	2079	2618	596	214	381	1
	Ukupno	13883	477	659	1615	3584	6142	1315	451	858	6
2011.	Muškarci	6489	58	29	245	1299	3955	902	337	560	5
	Žene	7056	256	123	507	2172	3075	921	312	606	3
	Ukupno	13545	314	152	752	3471	7030	1823	649	1166	8

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, DZS, Zagreb, 2013

U razdoblju između dva popisa stanovništva došlo je do smanjenja broja stanovnika starijih od 15 godina, pa 2011. godine u Gradu Našicama živi nešto manje stanovnika ove dobi nego 2001. godine. Obrazovna struktura stanovništva Grada Našica itekako se promijenila u posljednjem međupopisnom razdoblju. Udio stanovnika bez završene škole gotovo se upola smanjio kod oba spola kao i udio stanovnika sa nepotpuno završenom osnovnom školom. Dolazi do sitnih promjena što se tiče završenog osnovnoškolskog obrazovanja, gdje se sitno smanjuje udio muškog stanovništva, a udio ženskog stanovništva za završenom osnovnom školom minimalno je narastao. Udio stanovnika koji su završili srednju školu porastao je za 7,66 % i taj rast je nešto veći kod ženskog stanovništva. Također se povećava i udio stanovnika kojima je najviša završena razina obrazovanja stručni studij, sveučilišni studij i doktorat te je bitno napomenuti kako je došlo do gotovo poduplavanja broja ženskog stanovništva sa završenim visokim stupnjem obrazovanja. Kod skupine muškog stanovništva u istom segmentu također dolazi do rasta, ali on nije toliko izražen kao što je u skupini ženskog stanovništva. Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, došlo je do ujednačavanja u spolnoj strukturi na području višega i visokoga obrazovanja te je prema

popisu 2011. godine više žena sa visokim obrazovanjem od muškaraca. Na promjene u obrazovnoj strukturi ženskoga stanovništva utjecali su kulturni kapital, kulturna depriviranost, patrijarhalni oblik obitelji, rana socijalizacija djevojčica te mnogi drugi čimbenici.

5.2.5 Sastav stanovništva prema narodnosti

Narodnost se može definirati kao osjećaj pripadnosti društvenoj zajednici ili narodu koju obilježava etničko, jezično i kulturno srodstvo njezinih pripadnika te svijest o cjelovitosti vlastite zajednice i njezine posebnosti u odnosu prema drugim takvim zajednicama (Metodološka objašnjenja, 2013). Tako da je narodnosna struktura stanovništva iznimno važna komponenta strukture stanovništva prostora. Grad Našice ima prilično homogenu strukturu koju čini oko 88 % hrvatskog stanovništva. Prema Popisu stanovništva 2001. godine nacionalne manjine u Gradu Našicama činile su 12,56 % ukupnog stanovništva (Popis stanovništva 2001.). Sljedećim popisom, 2011. godine, utvrđeno je nešto manji udio nacionalnih manjina u ukupnome stanovništvu koji je tada iznosio 11,96 %. Na razini države, udio nacionalnih manjina u ukupnom stanovništvu iznosi 7,67 % (Popis stanovništva 2011, 2013). Najbrojnija manjina dakako su Slovaci sa 6,64 % stanovnika. (Popis stanovništva 2011., 2013.). Trendovi su se u ovom međupopisnom razdoblju zadržali te nije bilo značajnijih promjena. Od 1991. godine pa do danas, konstantan je pad udjela stanovništva srpske narodnosti, ali i uz to su među najbrojnijim nacionalnim manjinama. Iseljavanje je dakako rezultat raspada bivše države, Jugoslavije, ali i ratnih zbivanja koja su potisnula stanovništvo srpske nacionalnosti na iseljavanje. Osim Srba, kao brojnije nacionalne manjine u izdvajaju se Albanci, Bošnjaci, Makedonci i Mađari (tab. 11.).

Tab. 11. Stanovništvo Grada Našica prema narodnosti u 2001. i 2011. godini

Godine	Hrvati	Slovaci	Srbi	Albanci	Bošnjaci	Makedonci	Mađari	Ostali
2001.	87,44	5,57	4,2	0,2	0,12	0,1	0,18	2,19
2011.	88,04	6,64	3,62	0,31	0,13	0,1	0,14	1,02

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. - 2011. godine: Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, 2013

Najznačajnija nacionalna manjina, dakako su Slovaci (tab. 11.). Najveća koncentracija Slovaka upravo se nalazi u Našicama i prigradskim naseljima Jelisavcu i Markovcu. Prvotno

naseljavaju naselje Martin 1750-ih, a u najvećem broju dolaze potkraj 19. stoljeća na poziv grofa Pejačevića za potrebe krčenja šuma i pretvaranje u plodne oranice. Osnivaju selo Markovac 1877. godine na močvarnom posjedu grofa Ladislava Pejačevića. Drugo naselje koje razvijaju je Jelisavac, koncem 19. stoljeća. Doseljeni Slovaci u Jelisavac, kao i markovački Slovaci, morali su pokrčiti šumsko-močvarne površine na prostoru budućeg sela, a potom sami sebi sagraditi domove. Osim što se razvili sela, sagradili su i crkve, društvene domove, osnivaju Kud-ove, nogometne klubove i dr. (Kralj-Vukšić i Škiljan, 2015)

6. Osnovne i centralne funkcije na prostoru grada Našica

Prema kategorizaciji središnjih naselja na temelju centralnih funkcija, grad Našice ima funkciju subregionalnog centara unutar Osječko-baranjske županije. Našice se opremljene gotovo svim funkcijama najvišeg stupnja: državna, županijska i gradska izvršna tijela (HZZ, porezna uprava, tužilaštva, katastar, općinski sud), kao i javna vatrogasna postrojba, PU Osječko-baranjske županije, Policijska postaja Našice, Centar za socijalnu skrb. Postoje također i javna zdravstvena ustanova, Opća županijska bolnica Našice kao i veterinarska stanica te ljekarne. Za one najmlađe uzraste postoje 3 ustanove za brigu i odgoj, dječji vrtići *Zvončić* i *Bubamara* te Dječji vrtić i jaslice *Potočnica*. U svrhu obrazovanja postoji nekoliko ustanova, Osnovna škola *Dore Pejačević*, osnovna škola *Kralja Tomislava*, Osnovna glazbena škola *Kontesa Dora*, Srednja škola *Isidora Kršnjavog* i škola stranih jezika *Alicia*. U kulturnom smislu najviše pridonose Gradska knjižnica i čitaonica, kino *Dom kulture*, radio Našice, Udruga za kulturu življenja *DarNa* Našice, Udruga mladih *Klan*, Socijalna samoposluga, Savez Slovaka... Zavičajni muzej u Našicama dakako je najvažnije kulturna ustanova u gradu, a unutar njega se mogu vidjeti spomen sobe Isidoru Kršnjavom, Dori Pejačević, stalna postava našičkog keramičara Hinka Juhna.

Sport i rekreacija na području Grada Našica poprilično su zastupljeni i odvijaju se kroz nogometni klub *NK Našk*, rukometni klub *Nexe*, tenis klub *Našice*, ženski odbojkaški klub *Našice*, košarkaški klub *Našice*, karate klub *Nexe*, teakwondo klub *Našice*, kick-boksing klub *Impact*, planinarsko društvo *Krndija*, udruga rekreatinog trčanja *Nexe team*... Za zabavu zaduženi su ugostiteljski objekti, restorani, smještajni kapaciteti, hotel, disco klubovi, nogometni klub. Trgovačku funkciju obavljaju prodavaonice mješovite robe, različite specijalizirane prodavaonice (prodavaonica tepiha, namještaja, kućanskih aparata,

poljoprivredna ljekarna...) te supermarketi i prodajni centri (Plodine, Lidl, Konzum, Jysk, Deichmann...).. Centralne funkcije ističu se također i u potencijalnim razvojnim središtima Martinu, Markovcu Našičkom, Velimirovcu, Zoljanu i Jelisavcu. Zanimljivo je kako se u naselju Markovac Našički nalazi jedan od samo sedam Zooloških vrtova u Hrvatskoj, Zoološki vrt obitelji Bizik. Uz funkcije mjesnog odbora, osnovnih škola, domova kulture, grad je opremljen i funkcijama poput Dobrovoljnog vatrogasnog društva, ugostiteljskih objekta, prodavaonica mješovite robe, poljoprivrednih ljekarna, crkve, uslužnih i obrtničkih radiona (prijevoznici, pekarnice, graditeljski obrti...) te različitih sportskih i ostalih udruga građana. Zbog iznimnog bogatstva Našica mineralnim sirovinama, prostor je iznimno povoljan za razvoj proizvodne industrije građevinskog materijala. Iznimno povoljan geografski položaj na lapornim i vapnenačkim ležištima, krajem 20. stoljeća potaknuli su proizvodnju cementa u naselju Zoljan. Nexe grupa, nekadašnji *Našicecement*, druga je tvornica po veličini proizvodnje cementa u Republici Hrvatskoj. Tvrtka eksploataciju kamena vrši se na širem području padina Krndije, a najznačajnija ležišta Zahvaljujući dobrim financijskim rezultatima, *Našicecement* prerastao je u grupaciju Našicecement, a od godine u Nexe Grupu sa sjedištem u Našicama. Taj poslovni subjekt sastoji se od 30-tak tvrtki koje posluju u na području bivše Jugoslavije. Tijekom godina, Nexe grupa dobila je status jednog od najvećih proizvođača građevinskog materijala u regiji bivše države, pa samim time je i nositelj gospodarstva i njegovog razvoja na području Grada Našica. Osim proizvodnje građevinskog materijala bave se i gradnjom (*Nexe Gradnja d.o.o.* Našice), proizvodnjom cigle (*Slavonija IGM d.o.o.* Našice), vinarstvo (*Feravino d.o.o.* Feričanci), uzgojem muznih krava i prodajom mlijeka (*Osilovac d.o.o.* Feričanci) i trgovinom (*Našički auto centar d.o.o.*) Preostali, vrlo mali dio gospodarskog sektora, pripada uglavnom malim poduzetnicima.

7. Buduća demografska stanja Grada Našica

Izrada projekcija i predviđanje budućih procesa demografskog razvoja od ključne su važnosti. Bitno je prepoznati obrasce iz prošlosti kako bi se danas na njih utjecalo i stvorila se bolja demografska, gospodarska, politička podloga za buduće naraštaje. Ljudski potencijal određuje mnoge razvojne kapacitete te je u međuzavisnoj vezi s mnogim društvenim procesima i strukturama. Brojne sastavnice gospodarskog života i naposljetku, razvoja gospodarstva, ovisit će naravno budućem broju i sastavu stanovništva. Osim za budući gospodarski razvoj, projekcije su važne i za odabir populacijske politike koja će odgovarati

promatranom prostoru. Projekcije stanovništva najčešće nisu točne, ali njihova izrada je esencijalna jer je potrebno prepoznati demografske procese koji su se odvijali i koji se odvijaju. Na taj način se ta saznanja implementiraju i stvara se imaginarna slika društva u bližoj ili daljoj budućnosti. Samim time će se probat utjecat na negativne čimbenike, dok će se oni pozitivni nastojati održati pozitivnim i to raznim politikama, strategijama, planovima.... . Kretanje ukupnog stanovništva promatranog područja ovisi o raznim čimbenicima, ne samo o prirodnom kretanju stanovništva. Jedne od najvažnijih čimbenika, društvene, psihološke i kulturalne, a takve je faktore gotovo nemoguće točno statistički kvantificirati. Isto tako, mala naselja su statistički vrlo nepovoljna jer će i najmanja promjena, u bilo kojem segmentu, biti puno izraženija i iskakat će u relativnom kvantificiranju podataka. Kod izrade projekcija stanovništva uvijek se mora voditi briga o veličini populacije, migracijama, razdoblju za koje se projekcija izrađuje... Matematičke i analitičke metode su one koje se gotovo uvijek koriste kod prognoziranja kretanja stanovništva.

7.1. Matematičke metode projekcije stanovništva

Osnovna pretpostavka matematičkih metoda projekcije stanovništva je određivanje hipotetične stope promjene, porasta ili smanjenja, koja je rezultat promatranja kretanja ukupnog stanovništva u prošleme razdoblju. Ovakve prognoze nisu pouzdane ako ih se radi na dug vremenski period. Razlog se krije u činjenici da u obzir dolazi samo ukupno kretanje stanovništva, a svjesni smo kako mnogi drugi faktori utječu na buduća kretanja (gospodarski, demografski, ekološki, politički...) Stoga su u ovom slučaju kratkoročne i srednjoročne projekcije puno vjerodostojnije. Nit vodilja ove metode prognoziranja stanovništva je da će budućnost biti preslika prošlosti, a upotrebljiva je ako postoje podaci o ukupnom broju stanovnika sa 2 ili više popisa.

7.1.1. Projekcija stanovništva Grada Našica aritmetičkom progresijom za 2031. i 2051. godinu

Kada se koristimo aritmetičkom stopom rasta, potrebni su nam podaci o ukupnome stanovništvu na posljednja dva popisa stanovništva. Kako bi metoda linearne ekstrapolacije, odnosno metode aritmetičke progresije, bila valjana, nužno je izračunati prosječna godišnja

promjena broja stanovnika (\bar{R}). Nadalje se iznos prosječne godišnje promjene pridodaje svakoj godini nakon posljednjeg popisa prema formuli:

$$P_{n+\Delta t} = P_n + (\Delta t * \bar{R})$$

P_n - broj stanovnika na popisu godine od koje izrađujemo projekciju

$P_{n+\Delta t}$ - broj stanovnika na kraju promatranog razdoblja

Δt - broj godina od zadnjeg popisa

\bar{R} - prosječna godišnja promjena broja stanovnika

(Nejašmić, 2005.)

Tab. 12. Procjena broja stanovnika Grada Našice po naseljima za 2031. i 2051. godinu po aritmetičkoj progresiji

Naselje	Broj stanovnika		R	Procjena za 2031. godinu	Procjena za 2051. godinu
	2001.	2011.			
Brezik Našički	397	352	-4,5	262	172
Ceremošnjak	126	108	-1,8	72	36
Crna klada	0	0	0	0	0
Gradac Našički	162	153	-0,9	135	117
Granice	132	109	-2,3	63	17
Jelisavac	1344	1265	-7,9	1107	949
Lađanska	380	302	-7,8	146	0
Lila	203	195	-0,8	179	163
Londžica	224	190	-3,4	122	54
Makloševac	158	130	-2,8	74	18
Markovac Našički	1715	1586	-12,9	1328	1070
Martin	1138	1077	-6,1	955	833
Našice	8173	7888	-28,5	7318	6748
Polubaše	24	17	-0,7	3	0
Ribnjak	60	51	-0,9	33	15
Rozmajerovac	35	25	-1	5	0
Velimirovac	1235	1129	-10,6	917	705
Vukojevci	997	914	-8,3	748	582
Zoljan	817	733	-8,4	565	397
Grad Našice	17320	16224	-109,6	14032	11840

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

Pogledamo li u tab. 12. uvidjet ćemo projekciju temelju na aritmetičkoj stopi rasta stanovništva za 2031. i 2051. godinu. S obzirom da u svim naseljima dolazi do pada broja ukupnog stanovništva, tako će njihova kretanja u budućnosti, prema ovom tipu projekcije, biti negativnog predznaka. Ona iznimno mala i depopulirajuća postat će samo statističke jedinice, odnosno 4 naselja ostat će bez svojih stanovnika. Iz razloga što aritmetička progresija zahtjeva uporabu apsolutnih brojeva, koji nisu najbolji pokazatelj stvarnog stanja, dolazi se do zaključka da će ona veća naselja imati najveći pad broja stanovnika. U tu skupinu pripadaju Našice, Markovac Našički i Jelisavac. Na administrativnom području Grada Našica, 2011. godine bile je samo 4 naselja koja su imala manje od 100 stanovnika. Drugim riječima, 21,1 % naselja broji manje od 100 stanovnika. Prema projekcijama, 2031. godine takvih naselja će bit 36,8 % dok bi ih 2051. godine trebalo biti čak 47,4 %. S obzirom da su sva naselja, u međupopisnom razdoblju 2001. - 2011. godine, zabilježila pad broja stanovnika, zaključujemo kako niti kod jednog naselja neće doći do rasta broja stanovnika. Grad Našice 2031. godine imat će 14 032 stanovnika, dok se 20 godine očekuje 11 840 stanovnika. U najvećem naselju promatranog prostora, gradu Našicama 2031. godine trebalo bi živjeti 7318 stanovnika, dok se u ostalim naseljima sveukupno očekuje 6714 stanovnika. Godine 2051. grad Našice pasti će na 6748 stanovnika, a okolica na 5092 stanovnika.

7.1.2. Projekcija stanovništva Grada Našica geometrijskom progresijom za 2031. i 2051. godinu

Aritmetička progresija dakako nije jedina, stoga će u ovom poglavlju biti razjašnjena ekstrapolacija pomoću geometrijske progresije. Ovaj oblik ekstrapolacije nešto je pogodniji od aritmetičke stope rasta, u smislu kretanja stanovništva u duljem promatranom periodu. Pretpostavljena je stalna stopa rasta, odnosno smanjenja u svakoj promatranj godini prema formuli:

$$P_{n + \Delta t} = P_n * q^{\Delta t}$$

$P_{n + \Delta t}$ - broj stanovnika na kraju promatranog razdoblja

P_n – broj stanovnika u godini posljednjeg popisa

Δt - broj godina od zadnjeg popisa

q - količnik dvaju uzastopnih članova geometrijskog reda

Ako je q veći od 1 znači da stanovništvo raste, ako je manji od 1 broj stanovnika pada, ako iznosi 1 tada stanovništvo stagnira. Dobije se iz formule:

$$q = \sqrt[t]{\frac{P_2}{P_1}} - 1 ;$$

t - vremenski razmak između dvaju popisa

P_2 - broj stanovnika posljednjeg popisa

P_1 - broj stanovnika prvog popisa

(Nejašmić, 2005.)

Tab. 13. Procjena broja stanovnika Grada Našice po naseljima za 2031. i 2051. godinu po geometrijskoj progresiji

	Broj stanovnika		q	Procjena za 2031. godinu	Procjena za 2051. godinu
	2001.	2011.			
Našice	8173	7888	0,99646	7347	6844
Ostala naselja	9147	8336	0,99076	6923	5750
Grad Našice	17320	16224	0,99348	14236	12491

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013

Opet, sva su naselja zabilježila pad broja stanovnika samo u nešto blažem izdanju nego kako je to bilo prema aritmetičkoj progresiji (tab. 13.). U usporedbi sa aritmetičkom stopom, rezultati se ne razlikuju previše no nešto su blaži. Grad Našice bilježi prosječni godišnji pad od -0,65 %, dok sam grad Našice bilježi gotovo duplo manji godišnji pad od -0,35 %. Ostala naselja smanjuju se nešto bržim intenzitetom, od -0,95 % godišnje pa bi prema procjeni 2051. okolna naselja brojila 5750 stanovnika. (pad od 31 % u odnosu na 2011.godinu). Grad Našice u razdoblju do 2051. godine, trebao bi izgubiti 23 % svog stanovništva, dok bi sam grad Našice doživio pad od 13 %. Uspoređujemo li aritmetičku stopu sa geometrijskom, za 2031. godinu ona je gotovo identična, dok je za 2051. oscilacija nešto malo veća. Prema geometrijskoj progresiji Grad Našice 2051. godine imat će 5,2 % manji pad nego što bi to bilo prema aritmetičkoj stopi rasta.

7.1.3. Procjena broja stanovnika Grada Našica eksponencijalnom progresijom do 2051. godine

Ako raspoložemo podacima sa više popisa, možemo se koristiti nekom od metoda trenda. Tim putem prakticiraju se funkcije kojima se ekstrapolira kretanje stanovništva u budućnosti. Na taj način koriste se različite funkcije kojima se ekstrapolira buduće kretanje stanovništva. Na vodoravnoj osi nalazi se godina popisivanja, odnosno x , dok se na okomitoj nalazi stanovnika, y . Nejašmić govori o 4 oblika funkcija:

- prava ili linearna funkcija ($y = a + bx$)
- parabola drugog stupnja ($y = a + bx + cx^2$)
- eksponencijalna funkcija ($y = ab^x$)
- modificirana eksponencijalna ($y = k + ab^x$)

U svrhu ovog rada, koristit ćemo metodu čije je osnove postavio engleski demograf Thomas Robert Malthus, koju iznosi u svom „Eseju o načelima stanovništva“. Malthusov model rasta, poznat kao eksponencijalni model rasta, označava eksponencijalni rast koji se temelji na ideji da je funkcija proporcionalna brzini na koju funkcija raste:

$$P_{(t)} = P_{(0)} e^{kt}$$

(Al-Eideh i Al-Omar, 2019)

Stanovništvo u posljednjoj popisnoj godini označeno je sa $P_{(0)}$, a prosječnu godišnju stopu rasta populacije označava k . Vrijeme je kao i uvijek označeno slovom t . Dakle, u ovom matematičkom modelu rast populacije je opisan eksponencijalnom funkcijom. Ako je $k > 0$ radi se o rastu, dok se za $k < 0$ radi o padu populacije. U slučaju ako je $k = 0$, populacija ne mijenja se, stagnira. Najveći nedostatak je taj što Malthus nije uključio utjecaj migracija te zbog tog ne možemo do kraja osloniti na ovakav tip metode projekcije stanovništva.

Tab. 14. Procjena broja stanovnika Grada Našica po naseljima za 2031. i 2051. godinu po ekspanencijalnoj progresiji

Područje	Stvarne vrijednosti			Projicirane vrijednosti					
	1991.	2001.	2011.	2001.	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.
Našice	8235	8173	7888	7945	7664	7394	7133	6882	6639
Ostala naselja	9197	9147	8336	8873	8560	8258	7966	7685	7414
Grad Našice	17432	17320	16224	16817	16224	15652	15100	14567	14053

U ovakvome scenariju, u kojem bi stanovništvo krenulo ekspanencijalno padati, Grad Našice bi 2031. godine imao 15 100 stanovnika, dok bi 20 godine kasnije Grad brojao 14 053 stanovnika. Ako ekspanencijalno kretanje stanovništva usporedimo sa prethodne dvije metode, možemo reći kako je ekspanencijalna metode prikazuje rezultate nešto blažima iako u sve 3 varijante dolazi do pada broja stanovnika. Također, prema ovoj metodi projekcije vidljivo je kako će u okolnim naseljima biti više stanovnika nego u samom gradskom centru promatranog područja, gradu Našicama. Odmah zaključujemo kako u budućnosti to neće biti slučaj zbog same činjenice intenziviranja napuštanja ruralnih slavonskih naselja. I sami smo svjesni koji su problemi Slavonije na gospodarskoj i demografskoj razini, stoga će biti poprilično zadovoljavajuće ako samo grad Našice u budućnosti demografski opstane. Pražnjenje seoskih naselja je neizbježno prvenstveno zbog nedostatka funkcija koje sela ne pružaju, ali i zbog same duboke starosti stanovnika tih naselja. Kad se sve zajedno sagleda, dosad korištene metode projekcije upućuju nas na daljnje istraživanje i to pogotovo onih čimbenika koji su ključni u budućem demografskom razvoju nekog područja. Matematičke metode ipak nisu najpouzdanije kada govorimo o budućim kretanjima stanovništva jer u obzir uzimaju samo kretanje ukupnog kroja stanovnika bez ikakvog utjecala vanjskih faktora. Stoga će se nastavno primjenjivati analitičke metode demografske projekcije.

7.2. Procjena broja stanovnika Grada Našica analitičkim metodama

Suvremeni način života, ali i samo kretanja suvremene populacije pod utjecajem je vrlo složenih faktora. Tako da projekcije samo na temelju kretanja ukupnoga stanovništva, bez ikakvih vanjskih faktora, ne mogu prikazivati vjerodostojne podatke za budućnost. Stoga je cilj analitičkih metoda, istraživanje dosadašnjih promjena u smislu prirodnog kretanja i prostorne pokretljivosti stanovništva. Projekcije stanovništva manjih prostornih jedinica poput Grada Našica za razdoblje 2011. – 2031., izrađene su analitičkom metodom ili kohortno-komponentnom metodom (component method) (Mrđen, 2004). Na taj se način budući

trendovi dobivaju praćenjem stanovništva prema dobi i spolu u određenom vremenu. Metoda zahtjeva postavljanje određenih hipoteza koje se odnose na buduće promjene demografskih komponenata kretanja stanovništva, fertiliteta, smrtnosti i migracija. Ova metoda projekcije temelji se na:

- podacima o dobno-spolnoj strukturi stanovništva sa posljednjeg popisa
- podacima o višedesetljetnom prirodnom kretanju
- navedenim hipotezama (hipoteze o fertilitetu, mortalitetu, migraciji)

Projekcije se izrađuju u nekoliko različitih verzija dobivene iz kombinacije različitih hipoteza o budućem ratu/padu pojedinih faktora. Fokus je se stavlja na buduća kretanja komponente rađanja.

7.2.1. Hipoteza o rađanjima

Stopa ukupnog fertiliteta (SUF) prikazuje koliko će djece roditi jedna žena u svom fertilnom razdoblju života. Za ostvarenje jednostavne reprodukcije stanovništva u smislu zamjene generacija, stopa fertiliteta mora iznositi 2,1. U 2011. godini SUF za Grad Našice iznosio je 1,7 što nije dovoljno za osnovu bio reprodukciju stanovništva, iako je za nekakve Hrvatske standarde poprilično visok. No, ipak u izradi hipoteza, moramo biti što konkretniji oko stopa rađanja. Pretpostavke o budućim rađanjima, ovisiti će o dosadašnjim kretanjima rađanja ali i distribuciji stanovništva prema starosti. Tako da će hipoteze prikazivati niske, srednje i visoke stope rađanja. U tab. 15. određene su vrijednosti varijanti rađanja u budućem razdoblju. Kod niske varijante očekivat ćemo smanjenje broja rođenih do kraja projekcijskog razdoblja. Iz razloga što se u proteklim periodima broj rođenih povećavao, pad broja rođenih odvijat će se postepeno do 2031. godine. Srednja varijanta svakako zadržava rast, ali smatramo da on neće biti toliko intenzivan no svejedno doći će do porasta broja rođenih. Kod visoke varijante rađanja, doći će do znatnog povećanja već u prvom dijelu promatranog razdoblja te će odmicanjem od bazne godine, broj rođenih u svakom sljedećem razdoblju biti znatno veći. Bitno je naglasiti kako se pretpostavlja mali „*baby boom*“ u razdoblju 2021. – 2026. te će u tom periodu u svakoj od hipoteza, doći do porasta broja rađanja. Smatra se da će se kroz pandemiju korona virusa, kako kroz karantene tako i kroz smirivanje trenutne situacije, zapravo doći do povećanog broja rađanja. Povijest nam je ovdje najveći potporanj,

jer nakon dužeg razdoblja straha, tuge, nesreća (ili sličnog) svakako uslijedi barem minimalan „baby boom“.

Tab. 15. Hipoteze o rađanju za Grad Našice 2011. – 2031. godine

Varijante hipoteza o rađanju	Razdoblje			
	2011. - 2016.	2016. - 2021.	2021. - 2026.	2026. - 2031.
Niska	634	622	700	611
Srednja	824	835	996	869
Visoka	923	956	1086	943

7.2.2. Hipoteza o mortalitetu

Jedan od najboljih pokazatelja mortaliteta, ali i zdravstvenih uvjeta na nekom području je očekivano trajanje života (E_0). Prema podacima za 2011. godinu, očekivano trajanje života na području Osječko-baranjske županije za žene iznosi 79,9 godina, a za muškarce 73,8 godina. Prema podacima DZS-a za 2014. godinu, očekivano trajanje života za iznosilo je 80,5 godina, a za muško stanovništvo 74,6 godine. Uviđamo kako dolazi do snažnog trenda kojeg karakterizira povećanja očekivanog trajanja života, ali samim time i povećanja broja starog stanovništva (Županijska razvojna strategija Osječko-baranjske županije do 2020. godine). Povećanje očekivanog trajanja života rezultirati će smanjenim stopama umiranja upravo zbog činjenice da se životni vijek produžuje iz godine u godinu. Pretpostavljamo kako će očekivano trajanje života biti dulje za 4-5 godina, odnosno 83,9 za žensko i 79,1 za muško stanovništvo. Usporedimo li kretanja mortaliteta u ostalim europskim zemljama, zaključujemo kako će se u projiciranom razdoblju intenzivirati trendovi koji su razvijene europske zemlje zahvatile još u prošlom desetljeću. Tako da će očekivano trajanje života muškaraca na području Grada Našica u 2031. godini, biti podjednaka očekivanom trajanju života muškarca na Islandu, Švedskoj ili Švicarskoj početkom 21. stoljeća. Isti trendovi zabilježeni su i kod ženskog spola (Mrđen, 2014).

Imajući to na znanju, te pretpostavke moramo kvantificirati u smislu apsolutnih brojeva kako bi u konačnici mogli uvidjeti buduća kretanja broja umrlih kroz 5-ogodišnja razdoblja. Kao i kod hipoteza o rađanjima, i kod umiranja postaviti ćemo 3 varijante hipoteza kako bi dobili različite scenarije i uvidjeli koju stopu umiranja ljudi možemo očekivati. Bitno je naglasiti razdoblje 2021. - 2026. u kojoj pretpostavljamo povećane stope umiranja zbog cjelokupne pandemije i situacije s korona virusom.

Tab. 16. Hipoteze o mortalitetu na području Grada Našica do 2031. godine

Hipoteze o mortalitetu	Razdoblje			
	2011. - 2016.	2016. - 2021.	2021. - 2026.	2026. - 2031.
Niska	492	503	551	472
Srednja	407	399	472	410
Visoka	355	358	400	329

7.2.3. Hipoteza o migraciji

Hrvatska je tradicionalno emigracijska zemlja te se od kraja 19. stoljeća pa sve do danas pojavljuju nova odredišta emigracije hrvatskog stanovništva. Ulaskom Hrvatske u Europska uniju još se više produbljuju demografski i socijalni problemi na području slavonskih gradova zbog iznimno velikih emigracijskih kretanja. Prostor Grada Našica, ali i same Osječko-baranjske županije zadnjih desetak godina poprima negativne migracijske trendove. Stanovništvo osiromašuje, a samim time se ne daje mogućnost razvoja u bilo kojem segmentu. Hipoteza o migraciji biti će postavljena na temelju suvremenih migracijskih pokazatelja. Ono što je za očekivati je nastavak emigracije mladog i biološki sposobnog stanovništva, kako zbog studija tako i zbog potrage za boljom kvalitetom života. Ako promatramo suvremenu migraciju na području Hrvatske, ali i samog Grada Našica, možemo reći kako su 2 glavna *push* faktora migraciji. To su Domovinski rat i ulazak u Europsku

Uniju. Oba migracijska razdoblja karakterizira migracija prema zapadnoeuropskim zemljama dok se u poslijeratnom razdoblju najznačajnija migracija odnosila na raseljavanje Srba, Hrvata i Bošnjaka. Problem Grada Našica leži u tome što pruža velik, ali ipak nedovoljan broj gradskih funkcija. Dovoljno je velik, ali opet premalen za potrebe kvalitetnog života mladih ljudi te će kao takav vrlo teško zadržati stanovništvo unutar vrlo centraliziranih okvira. Stoga će u budućnosti još veći broj ljudi iseljavati u veće gradske centre poput Osijeka ili Zagreba. Hipoteza migracije za Grad Našice u razdoblju 2011. – 2031. imaće tri moguće varijante. Prva varijanta pretpostavit da će se migracijski saldo kretati kao u proteklim razdobljima te će u prosjeku migracijski saldo opadati za oko 80ak stanovnika godišnje. Druga varijanta biti će da stanovništvo neće opadati, niti rasti pa će migracijski saldo biti nulti. Grad Našice je u takvom položaju da je i ovaj scenarij izgledan. Mladi ljudi teže više prema odlasku u veće gradove, dok zrelo stanovništvo koje traži miran i spokojan život, se uglavnom odlučuje vratiti u svoj rodni kraj. Tako da bi moglo doći do situacije da velik broj mladih ljudi odlazi tražiti nove prilike u drugim hrvatskim i europskim gradovima, a s druge će strane, zrelo stanovništvo biti ono koje će se vraćati. Treća varijanta je ona najviše optimistična u kojoj bi migracijski saldo trebao rasti za stotinjak stanovnika godišnje. To se može dogoditi u slučaju da Osijek kao gravitacijski centar poprilično ojača, jer razvoj Našica, u smislu zadržavanja i privlačenja stanovništva, izravno ovisi o razvoju najvažnijeg slavonskog središta, Osijeka. Isto tako, u samom gradu Našicama morat će doći do daljnjeg širenja industrijskih i poduzetničkih zona. Ako bi došlo do ovog scenarija, morat će se također povećati broj funkcija za mlado i mlado-zrelo stanovništvo koje bi bile u svrsi poboljšanja životnog standarda i smanjivanja ovisnosti prema glavnom gradu, Zagrebu.

Tab. 17. Hipoteze o migracijama za Grad Našice 2011. – 2031. godine

Hipoteze o migracijama	Kretanje migracijskog salda			
	2011. - 2016.	2016. - 2021.	2021. - 2026.	2026. - 2031.
Niska	-394	-324	-121	-319
Srednja	0	0	0	0
Visoka	543	601	502	679

7.2.4. Ostala polazišta projekcija

Bitno je znati da će buduća stanja biti pod izravnim utjecajem polazne dobno-spolne strukture stanovništva te postavljenih hipoteza. Kod svih varijanata projekcija bazno je stanovništvo Popisa stanovništva 2011. godine koje će biti promatrano pod utjecajem različitih čimbenika i hipotezi. Premda se radi o srednjoročnim projekcijama, razlike u rezultatima u prvoj polovici projekcijskog razdoblja neće previše odskakati. Zbog postavljenih hipoteza one su izrazitije na kraju projekcijskog razdoblja. Kako je vidljivo u tab. 18., stanovništvo bazne godine utvrđeno je popisom stanovništva iste godine te u njoj novi naraštaji nisu uzeti u obzir. Drugim riječima, broj stanovnika u određenom kontingentu, pomnožen je sa stopom doživljenja prema petogodišnjim skupinama. Ti su podaci jednaki u svakoj od projekcija. Varijable koje će nadalje utjecati na tu baznu tablicu, biti će kretanja rađanja, umiranja i migracija. Zbog pojave diferencijalnog nataliteta broj rođenih koji dobijemo, pomnožit ćemo sa 0,485 za žensku djecu i 0,515 za mušku djecu (rađa se 4 % više muške djece). Također smrtnost dojenčadi u ovim projekcijama nije uzeta u obzir zbog iznimno malog utjecaja. Isto tako, podaci o stopama doživljenja na razini gradova/općina u Republici Hrvatskoj nisu dostupni te se zbog toga koriste dostupni podaci (stope doživljenja na razini države). Podaci su dostupni po jednogodišnjim skupina te su stoga iz tih podataka izračunate prosječne vrijednosti za petogodišnje skupine.

Tab. 18. Stope doživljenja stanovništva Grada Našica 2011. – 2031. godine bez novih naraštaja

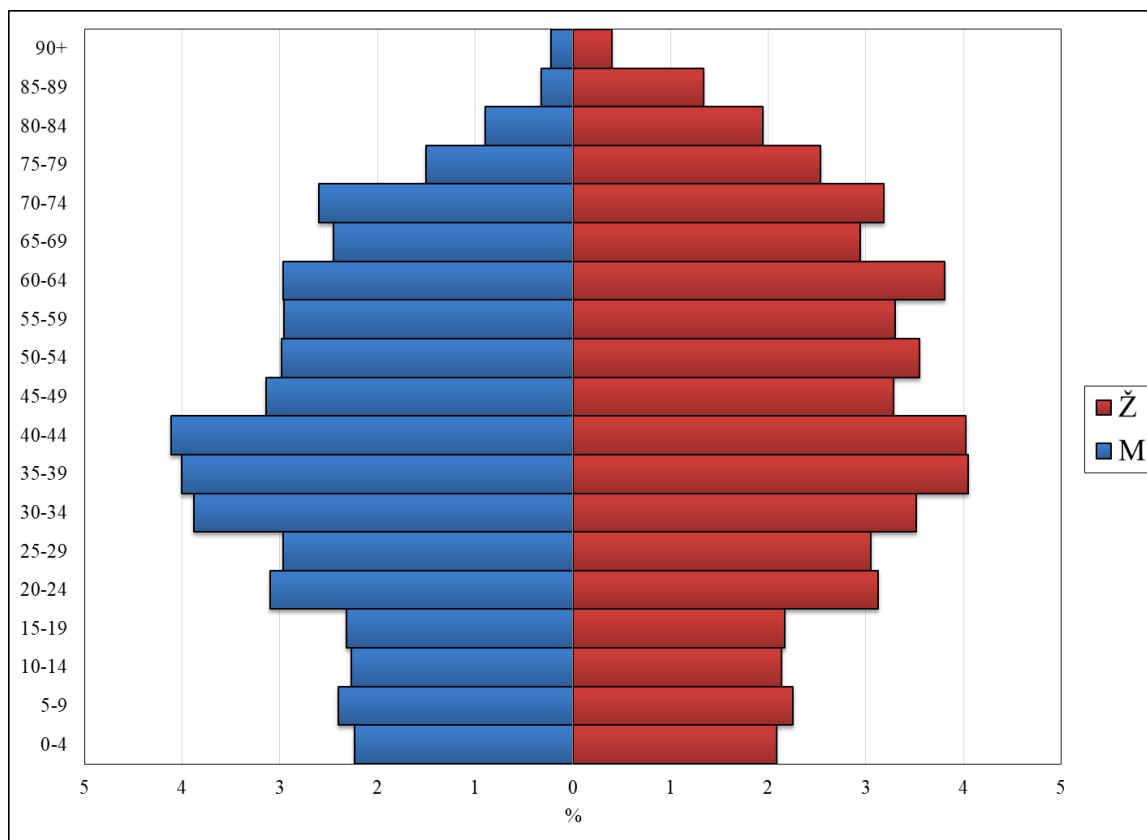
	Broj stanovnika 2011. godine		Stope doživljenja		Broj stanovnika 2016. godine		Broj stanovnika 2021. godine		Broj stanovnika 2026. godine		Broj stanovnika 2031. godine	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
0-4	434	406	0,9992632	0,9993778								
5-9	406	417	0,9999156	0,9999026	434	406						
10-14	534	482	0,9998116	0,9999332	406	417	434	406				
15-19	577	555	0,9995304	0,9998232	534	482	406	417	434	406		
20-24	572	551	0,9992774	0,9997904	577	555	534	482	406	417	433	406
25-29	632	603	0,9991722	0,9997314	572	551	576	555	533	482	406	417
30-34	528	516	0,9990948	0,9996348	631	603	571	551	576	555	533	482

35-39	505	496	0,9986200	0,9994072	528	516	631	603	571	551	576	554
40-44	546	538	0,9977150	0,9989738	504	496	527	516	630	602	570	550
45-49	628	682	0,9959192	0,9981164	545	537	503	495	526	515	629	602
50-54	710	663	0,9925176	0,9968314	625	681	543	536	501	494	525	514
55-59	595	550	0,9878367	0,9952874	705	661	621	679	538	535	500	493
60-64	421	458	0,9815952	0,9930826	588	547	696	658	613	675	536	532
65-69	269	347	0,9730196	0,9886129	413	455	577	544	683	653	609	671
70-74	236	377	0,9585988	0,9787056	262	343	402	450	561	537	676	646
75-79	161	377	0,9313590	0,9576310	226	369	251	336	385	440	549	526
80-84	83	231	0,8889782	0,9167630	150	361	211	353	234	322	369	421
85-89	21	89	0,8281208	0,8519254	74	212	133	331	187	324	214	295
90-94	2	20	0,7534844	0,7733892	17	76	61	180	110	282	160	276
95+	3	3	0,6525492	0,6755018	3	17	15	70	56	187	122	344

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013; Tablice mortaliteta Republike Hrvatske od 2010. - 2012. godine: Kretanje osnovnih pokazatelja iz tablica mortaliteta 1952. - 2012., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2014.

7.2.5. Niska varijanta projekcije stanovništva

Niska varijanta projekcije prikazat će najgori scenarij od svih triju projekcijskih varijanti. Prema Popisu stanovništva 2011. godine, Našice su brojale 16 224 stanovnika. Kada toj broju pribrojimo pretpostavljene hipoteze niske varijante projekcije, dolazimo do podatka da će Našice u 2031. godini imati 13 675 stanovnika. U odnosu na 2011. godinu, pad broja stanovnika iznosio bi 15,7 % odnosno 2 549 stanovnika. Do toga dolazi uslijed smanjenja stope rađanja i negativnih migracijskih kretanja. S obzirom i na povećanje očekivanog trajanja života, smanjuju se stope umiranja starijeg stanovništva. Stoga se, i sukladno s tim, povećava broj stanovnika u starijim dobnim skupinama (sl. 18.). U 2011. godini udio starog stanovništva u ukupnome, iznosio je 13,7 %. Prema ovom scenariju, u 2031. godini udio starih trebao bih iznositi 20 % što je poprilično značajan rast od više od 6 %. Broj mladog stanovništva poprilično se smanjio dok istovremeno dolazi do povećanja udjela zreloga u ukupnome stanovništvu. Kod ovog scenarija, baza piramide izuzetno je suženija u odnosu na ostala pretpostavljena buduća kretanja stanovništva. Također, rast broja ženskog stanovništva u starijim dobnim skupinama veći je od očekivanoga.

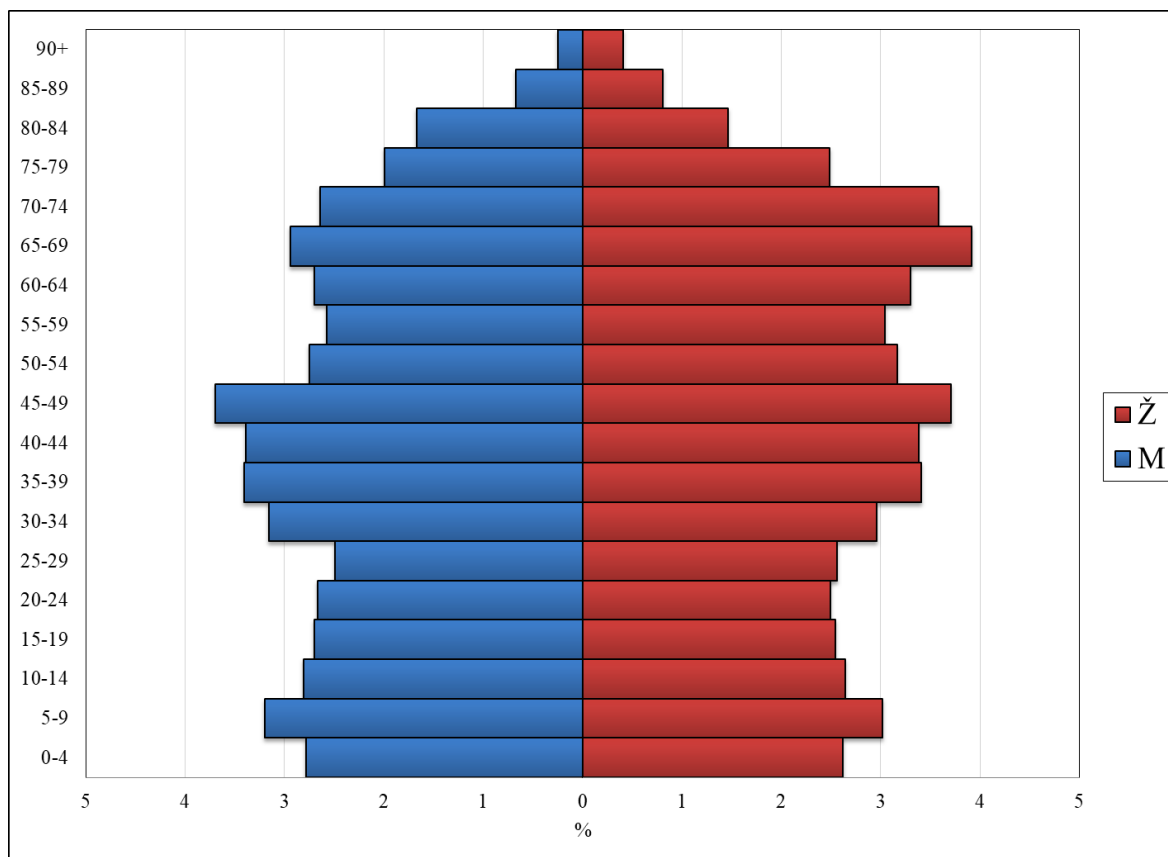
Sl. 18. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica u 2031. godini (prema niskoj varijanti projekcije)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Postavljene hipoteze

7.2.6. Srednja varijanta projekcije stanovništva

Može se reći kako je srednja varijanta, prema postavljenim hipotezama, zapravo najrealniji scenarij za buduća kretanja stanovništva Grada Našica. Pretpostavili smo da će migracijski saldo biti nulti, odnosno da će broj mladog stanovništva koje iseli biti nadomješteno imigracijom, odnosno povratnom migracijom starijeg stanovništva u svoj rodni kraj. Također, pretpostavlja se blagi porast stopa rađanja što se očituje i u povećanju udjela najmlađih generacija u ukupnome stanovništvu. Vidljivo je i daljnje povećanje udjela starih u ukupnome stanovništvu, ali to je ujedno i neizbježan scenarij. Jedino što se može učiniti po tom pitanju je ublažiti daljnje utjecaj i poraditi na nekakvom obliku populacijskih politika. U odnosu na popisnu godinu, prema ovom scenariju doći će do povećanja stanovnika od 0,35 % te možemo zaključiti kako Našice brojem stanovnika stagniraju. Zbog povećanja fertiliteta i nultog migracijskog salda, omogućeno je da ne dođe do pada broja stanovnika. Bitno je naglasiti kako su pretpostavljene stope rađanja nešto veće od onih zabilježenih popisom (sl.

19.). U ovoj varijanti baza piramide je najšira što znači da je od svih triju scenarija, ova koja ima najveći udio mladog stanovništva. Ono na što upućuje ovaj scenarij, je to da gradska vlast pod hitno mora poraditi na privlačenju novog stanovništva i zadržavanju mlađih generacija raznim politikama, povlasticama, otvaranjem radnih mjesta Samo će na taj način biti moguć daljnji rast Grada, a to će na neki način pokazati i sljedeći scenarij projekcije

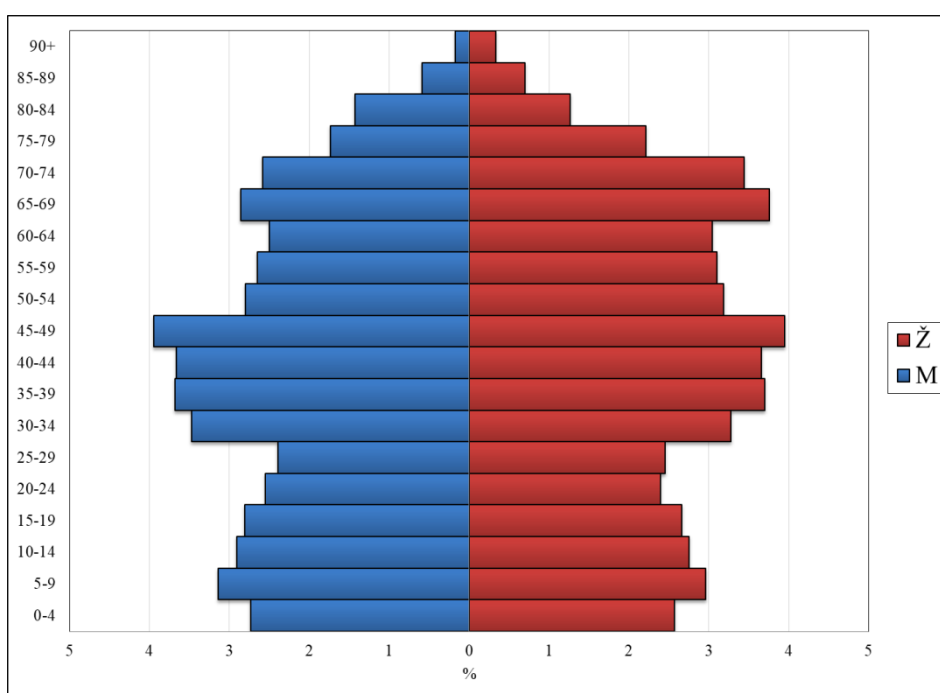
Sl. 19. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica u 2031. godini (prema srednjoj varijanti projekcije)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Postavljene hipoteze

7.2.6. Visoka varijanta projekcije stanovništva

Visoka varijanta projekcije ona je koja je najoptimističnija. Daljnje povećanje broja rađanja i pozitivnih stopa migracijskog salda, prema ovom scenariju dovest će do povećanja broja stanovnika. Pozitivan migracijski saldo polazi iz činjenice da će se raznim politikama uspjeti zadržati i privući mlado i zrelo stanovništvo. Prema tome, stanovništvo bi trebalo manje iseljavati, imigracija bi se trebala znatno povećati kako bi došlo do ostvarenja ovih pretpostavki. Prema ovom scenariju dolazi do povećanja broja stanovnika, a u odnosu na popisnu godinu iznosi 9,6 %. Stoga bi Grad Našice u 2031. godini trebao imati 17 789

stanovnika. To bi značilo da bi Našice imale nešto više stanovnika nego na Popisu 1991. godine, kada je zabilježen najveći broj ljudi na području Grada. Ipak, nepovoljna naslijeđena demografska slika, teško se može ublažiti i u ovom scenariju. Ako usporedimo dobnu strukturu sa onom u 2011. godini, vidimo kako dolazi do povećanja udjela starog stanovništva za oko 7 % . Udio starih u 2031. godini bi trebao iznositi 21 % (sl. 20.). S druge strane, povećanje udjela mladog stanovništva nije u tolikoj mjeri značajno. Ono iznosi samo 0.6 % unatoč činjenici da je pretpostavljen blagi „baby boom“ nakon završetka pandemije korona virusom. Isto tako, ovaj scenarij je iznimno neizgledan iz razloga što dosadašnja migracijska kretanja ne idu u korist visoke hipoteze o migracijama.

Sl. 20. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica u 2031. godini (prema visokoj varijanti projekcije)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.; Postavljene hipoteze

8. Rasprava

Projekcija stanovništva izrađena analitičkom metodom ili kohortno-komponentnom metodom prati proces demografskih promjena i smatra se jednom od pouzdanijih projekcijskih metoda. Ona se prvenstveno oslanjaju na podatke popisa stanovništva ili na informacije koje odražavaju određene promjene u strukturama stanovništva. Svrha metoda nije da odrede koliko će točno stanovnika određeni prostor imati u određenom vremenu, već

pružaju potrebne informacije za planiranje budućnosti. Kao i većina projekcijskih alata, korištenje metode kohortne komponente ima nedostatke. Prvo, u velikoj mjeri je ovisna o pretpostavljenim podacima rodnosti, smrtnosti i migracija. Osim toga, ne uzima u obzir nedemografske čimbenike koji utječu na rast ili pad stanovništva. Iako problemi postoje, ova metoda projekcije je najčešće korišten alat od strane planera jer pruža informacije o potencijalnom rastu

Naslijeđena struktura stanovništva vrlo je nepovoljna, stoga se teško može dogoditi bilo kakva promjena u bližoj budućnosti. Uz to, razvoj suvremenih prometnica, prvenstveno dijela autoceste *Slavonika*, negativno je utjecalo je na budući razvoj Našica jer nakon izgradnje prometnice došlo do marginaliziranja Našica. Niti smještaj samog Grada, u suvremenim okvirima, nije izrazito povoljan. Iz razloga što se nalazi točno u središtu trokuta Požega-Đakovo-Osijek otežava se razvoj Grada. Unutar tog trokuta Našice će samo ostati kao sekundarno središte prostora i vrlo teško će postići nešto više od toga. Naravno i ratni gubici još uvijek su očiti, ali i sama činjenica da su Našice svojom veličinom zapravo bile najveće na Popisu 1991. godine. Nakon ratnih zbivanja, broj stanovnika počinje opadati jer se emigracija stanovništva uglavnom samo povećavala iz godine u godinu. Odlaskom mladih i biološki najpoželjnijih skupina ljudi, demografska se slika samo pogoršava, ali se i otežava mogućnost poboljšavanja demografskih prilika. Mladi odlaze, staro zrelo stanovništvo vrši povratnu migraciju, a životni vijek se produljuje. Uslijed svih tih utjecaja možemo reći kako se Našice trenutno dobro i drže. Za slavonske okvire, područje Grada poprilično je dobro gospodarski razvijeno zahvaljujući nekoliko većih tvrtki koje posluju na gradskom području. No, time se ne treba zadovoljiti pa će se za budućnost svakako morati poraditi na širenju poslovne zone i smanjenju ovisnosti o nekoliko velikih tvrtki. Uz to, demografske politike biti će ključ u održavanju povoljne demografske situacije. Mladim ljudima bi se raznim politikama i benefitima trebalo omogućiti lagodniji i kvalitetniji život. To bi podrazumijevalo mjere poput sufinanciranja kupovine kuća/stanova, uvođenje linija javnog gradskog prijevoza između ostalih naselja, financijske naknade za rođenu djecu, otvaranje raznih zabavnih, obrazovnih, sportskih, rekreacijskih ustanova. Mnoga naselja imaju premalen broj stanovnika ili ih više uopće nemaju, pa je nerealno za očekivati da će se demografski obnoviti. Isto tako, neka od naselja nemaju adekvatnu prometnu infrastrukturu pa je te krajeve uglavnom „napustio život“. Jedino je rješenje prepoznati ona naselja, koja su uglavnom prigradskog tipa, te bi kroz nekakav kraći period vremena upravo ta naselja mogla postati nositelji demografskog razvoja prostora. Potrebno je stvoriti dovoljno kvalitetno životno okruženja kako bi se privuklo

doseljavanje emigriralog stanovništva ili njihovih potomaka mlađe životne dobi koji bi revitalizirali ovaj prostor ili ga barem demografski stabilizirali. U trenutnim okvirima, u budućnosti možemo očekivati samo sve veći rast udjela starog stanovništva. Zrelije skupine mnogobrojnije su nego kada su današnje stare skupine pripadale zrelima. Tako da je povećanje udjela najstarijih dobnih skupina, u ovom slučaju neizbježno. Upravo će „zdrava“ imigracija i povećanje stopa nataliteta biti čimbenici koji mogu dovesti do porasta broja stanovništva ovog područja.

9. Zaključak

Starenje stanovništva, depopulacija, emigracije, gospodarska stagnacija, napuštanje poljoprivrede jedne su od glavnih razvojnih karakteristika područja Grada Našica. Kretanje budućih demografskih stanja nemoguće je točno predvidjeti. Ono što se može i ono što je bio glavni zadatak ovog rada, je uvidjeti trenutna kretanja kako bi se ista ta kretanja u budućnosti spriječila. Od svih pokazatelja, stopa ukupnog fertiliteta (SUF) stoji dosta visoko. Stoga su minimalni prijevori potrebni za održavanje, pa i čak za poboljšavanje kretanja SUF-a. Ono što je nužno za buduće ublažavanje demografskih prilika je upravo migracijska politika. Uz to se svakako podrazumijeva i politika za zadržavanje mladog stanovništva prvenstveno iz razloga bioreprodukcije. Emigracijom mladog stanovništva potencijalno se gube i njihovi budući naraštaji što se svakako želi izbjeći. Poveznica svih ovih komponenti trebalo bi biti vrlo stabilno gospodarstvo koje je, naravno, potrebno dalje razvijati. Svakako je potrebno je osigurati jedinstveni prostorno-komunalni, stambeni, javni i razvojno-gospodarski sustav koji će biti pokretač demografskog rasta promatranog područja. Isto tako potrebno je poraditi na povezanosti naselja javnim gradskim prijevozom. Kroz povezanost ruralnog područja sa gradom stvorit će se policentričan sustav u kojem će biti omogućeno jačanje dnevnih migracija i to u oba smjera. S druge strane, naselja na području Ribnjaka i Krndije zahvatila je duboka demografska starost koja onemogućava rast aktivnog kontingenta. Samim time tamo će demografska revitalizacija biti gotovo nemoguća. U svim prigradskim i seoskim naseljima potrebna su investiranja u smislu postizanja željenog stupnja kvalitete života. To će biti moguće samo kroz određene stimulacije poduzetničkih projekata koji će naravno biti gospodarski uvjet za pokretanje migracija, a samim time i prirasta radno-sposobnog stanovništva. Grad Našice svoj će rast trebati graditi kroz razvoj poljoprivrede, turizma, industrije građevinskog materijala gdje će značajnu ulogu imati mali i srednji poduzetnici.

H1: Ruralna okolica se demografski brže prazni od grada Našica ✓

Ako pratimo suvremeni demografski razvoj Grada Našica, odnosno razvoj od 1991. do danas, uočiti ćemo sljedeća kretanja. U razdoblju 1991. – 2011. godine, broj stanovnika grada Našica opao je za 2 %, dok je u ruralno okolici došlo do pada od 5 %

H2: Stanovništvo Grada Našica u budućnosti će se smanjivati ✓

Matematičkim metodama, utvrđeno je kako će doći definitivno doći do pada broja stanovnika. S druge strane, analitičke metode pouzdanije su od matematičkih jer u obzir uzimaju puno više faktora. Svaka varijanta pokazala je totalno drugačiji scenarij (pad, stagnacija, rast). Ipak, rast broja stanovnika u ovim uvjetima gotovo je nemoguć tako da je najizglednije da će broj stanovnika opadati.

H3: Nepovoljna demografska ostavština utjecat će na intenziviranje negativnih demografskih procesa ✓

Utjecaj naslijeđene demografske slike vidljiv je već danas, a u budućnosti će biti još izraženiji. Neizbježno je povećanje udjela staroga u ukupnome stanovništvu i u najboljoj varijanti projekcije, udio starih bi iznosio oko 20 %. Populacijske i migracijske politike ne provode se ili se ne provode na ispravan način. Samim time gube se mladi naraštaji, dok se staro stanovništvo povećava visokim intenzitetom. Zbog toga, doći će to još veće razine demografske ostarjelosti, prosječne starosti, depopulacije, negativnog prirodnog prirasta... Pritisak na mirovinski sustav također je neizbježan zbog sve većeg broja umirovljenog stanovništva.

H4: Udio mladog stanovništva nedostatan je za demografsku revitalizaciju ✓

Iako za hrvatske standarde, Grad Našice se mogu pohvaliti visokim SUF-om, on zasad nije dostatan za demografsku revitalizaciju. Prvenstveno zbog emigracije mlađih kontingenata,

pretežno u glavni grad, pa onda i u inozemstvo. Na taj način više stanovništva izgubi nego što se rađa, a uz to još se gube i potencijalni budući naraštaji.

Možda demografska budućnost Našica i nije tako crna, kao što se to činilo prije provođenja ovog istraživanja. No, svakako su potrebna daljnja ulaganja kako bi se negativni demografski procesi ublažili i kako bi se time stvorila zdravija dobna struktura stanovništva. Demografsko starenje stanovništva neizbježan je proces koji zahvaća sve razvijene zemlje. Isto tako, emigraciju mladih gotovo je nemoguće zaustaviti, ali uz kvalitetno izrađene projekte i politike, ona bi se svakako mogla ublažiti, ako ne i zaustaviti. Zaključno, mladi su budućnost i potrebno im je osigurati određeni standard življenja kako ne bi imali potrebu za seljenjem u veće sredine poput Osijeka, Zagreba pa čak i inozemstva. Obiteljske i populacijske politike u ovome slučaju su definitivno ključ za rješavanje tog problema. Obiteljske se politike trebaju odnositi na mlade obitelji koje su spremne zasnovati obitelj na području Grada. Ako se navedeni kriteriji ne ostvare, svjesni smo kako će prostor i dalje karakterizirati negativni demografski trendovi (duboka demografska starost, depopulacija, nizak udio mladih, emigracija...), a samim time biti će i onemogućen daljnji rast Grada. Na kraju dana, znamo da sve ostaje na mladima. Bez njih, prosperitetne budućnosti nema.

Literatura

1. Al-Eideh, B. M., i Al-Omar, H. O., 2019: *Population projection model using exponential growth function with a birth and death diffusion growth rate processes*, European Journal of Scientific Research, 151(3), 271-276.
2. Biondić, D., 2013: *Koncept regionalnog razvoja Našičkog kraja*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb
3. Bognar, A., 1973: *Nacrt homogene regionalizacije Istočnohrvatske ravnice*, Geografski glasnik, 35, 67-82
4. Bogunović, A., 1991: *Regionalna ekonomika*, Narodne novine, Zagreb.
5. Bošnjaković, R., 2002: *Naselja i stanovništvo u našičkom kraju od prvog spomena do danas*, Našički zbornik 7, 27-47
6. *Elaborat zaštite okoliša: Za postupak ocjene o potrebi procjene utjecaja na okoliš za zahvat akumulacija Lapovac I*, Grad Našice, K.O. Vukojevi, K.O. Ceremožnjak, Hrvatske vode, 2019
https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/UPRAVA-ZA-PROCJENU-UTJECAJA-NA-OKOLIS-ODRZIVO-GOSPODARENJE-OTPADOM/Opuo/18_09_2019_Elaborat_Akumulacija_Lapovac_I.pdf (27.04.2021.)
7. Horvat, T., 2010: *Historijsko-geografski razvoj Našica*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb
8. Hrkač, R., 2001: *Kamenolom Gradac d.d. Gradac Našički*, Našički zbornik 6, Matica Hrvatska - Ogranak Našice, Našice, 106-114
9. *Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Našica*, Grad Našice, 2015.
http://www.prostorobz.hr/Planovi/07042017/PLANOVI%20KOJIH%20NEMA%20NA%20WEBU/2.IID%20PPUG%20Na%C5%A1ice/pdf/II_ID_PPUG_Nasice_2015.pdf (23.2.2021.)
10. Jukić, M. i Turk, I., 2010: *Dinamičke demografske determinante ruralno-urbane polarizacije Osječko-baranjske županije (1971.-2001.)*, Društvena istraživanja, 1139-1162
11. Karalić, M., 2017: *Promjene u demografskoj slici republike hrvatske od popisa stanovništva 2011. do 2017. godine*, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split

<https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A1510/datastream/PDF/view>

(29.07.2021.)

12. Kemper, D., 2007: *Socijalno-geografska i demografska obilježja Našica u XX. stoljeću*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb
13. Kovač, Z., 1993: *Fizičko-geografske osobine područja općine Našice*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb
14. Kovač, Z., 2001: *Našički kraj : temeljne prirodno-geografske značajke*, Našički zbornik 6, 12-28
15. Kralj Vukšić, S. i Škiljan, F., 2015: *Slovaci u Hrvatskoj u popisima stanovništva između 1880. i 2011. i perspektiva u istraživanju, Človek a spoločnosť - Individual and Society*, 2015, 18(2)
16. Kranjčev, B., 1994: *Našički kraj u doba rimske vladavine*, Našički zbornik 1, 7-14
17. Kurtek, P., 1980: *Našice i našički kraj: ekonomsko-geografska valorizacija*, Zavičajni muzej, Našice
18. Luetić, T., 2002: *Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb
19. Majstorović, S., 1973: *Našice kroz 700 godina 1229-1929.*, Vicepostulatura, Zagreb
20. Maticka, M., 1994: *Zemljovlasnički odnosi u Hrvatskoj od 1945. do 1953.*, *Sociologija i prostor*, (125-126); 191-201.
21. *Prostorni plan uređenja Grada Našica*, Grad Našice, 2006
<http://www.prostorobz.hr/Planovi/07042017/ISPRAVAK/PPUG%20Na%C5%Alice/pdf/PPUO%20NA%C5%A0ICE.pdf>
(23.02.2021.)
22. Mrđen, S., 2004: *Projekcije stanovništva Republike Hrvatske do 2031. godine: mogu li migracije ublažiti buduće negativne demografske trendove?*, *Migracijske i etničke teme*, 20(1), str. 63-78.
23. Mrđen, S. i Barić D., 2016: *Demografsko starenje stanovništva Šibensko-kninske županije: „Grandparent boom“*, *Geoadria*, 21(1), 113-142.
<https://hrcak.srce.hr/file/249122>
(09.08.2021.)
24. Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb
25. Nejašmić, I., Bašić, K., Toskić, A., 2008: *Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj*, *Hrvatski geografski glasnik*, 70.(2.), str. 91-112.

<https://doi.org/10.21861/hgg.2008.70.02.05>

(09.08.2021.)

26. Nejašmić, I. i Toskić, A., 2013: *Starenje stanovništva u Hrvatskoj–sadašnje stanje i perspektive*, Hrvatski geografski glasnik 75.(1.), 89-110
27. *Prostorni plan uređenja Osječko-baranjske županije*, Osječko-baranjska županija, 2002,
<http://www.prostorobz.hr/dokumenti/OBZ/PPOBZ%202002/usvojeni%20plan/tekst/TEKST%20PLANA.pdf> (04.05.2021.)
28. Silađi, D, 2001.: *Ribnjak 1905. d.d. za uzgoj riba, trgovinu, ugostiteljstvo i turizam, ribnjak*, Našički zbornik 6, 87-100
29. Šegota, T. i Filipčić, A., 1996: *Klimatologija za geografe*, Školska knjiga, Zagreb
30. *Urbanistički plan uređenja Našica*, Grad Našice, 2018
31. *Županijska razvojna strategija Osječko-baranjske županije do 2020. godine*, Osječko-baranjska županija, 2018.
http://www.nasice.hr/dokumenti/prostorni-planovi/1_PPUG_Nasice_II_ID_2015_PDF/_II_ID_PPUG_Nasice_2015_KNJIGA2.pdf
(13.01.2020)
32. Vrbanus, M., 2002: *Ratarstvo u slavonskoj Posavini krajem 17. stoljeća*, Scrinia Slavonica 2, 202-260
<https://hrcak.srce.hr/10350>
(24.05.2021.)
33. Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb
34. Živić, D. i Kovač, Z., 2002: *Demografske značajke našičkoga kraja Našice*, Našički zbornik 7, 105-124

Izvori

1. Fuček, L., Husinec, A., Korbar, T., Matičec, D., Oštrić, N., Prtoljan D., Vlahović, I., 2012: *Osnovna geološka karta Republike Hrvatske M 1:50 000 (417/2)*, Hrvatski geološki institut (Zavod za geologiju), Zagreb,
2. *Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2001.-2017.*, Priopćenje 7.1.2., Državni zavod za statistiku, Zagreb, n.d.

3. *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005
4. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: godine: stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu*, DZS, Zagreb, 2013.
5. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: metodološka objašnjenja*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013
6. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
7. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, po gradovima/općinama*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
8. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, po općinama/gradovima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
9. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, po gradovima/općinama*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
10. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: dnevni i tjedni migranti, po naseljima*, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.
11. *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
12. *Srednje mjesečne i godišnje temperature zraka za razdoblje od 1981. do 2010. godine; Mjesečne i godišnje količine oborine za razdoblje od 1981. do 2010. godine za postaju Našice*, Državni hidrometeorološki zavod, Zagreb, 2016.
13. *Stanovništvo - pregled po gradovima/općinama, Doseljeno i odseljeno stanovništvo 2001.-2019.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2020.
14. *Statistički registar prostornih jedinica Hrvatske*, Državna geodetska uprava, Zagreb, 2005.
15. Tabulov Truta, D., 2012: *U Našicama otvoren pogon Apipharma vrijedan 3,5 milijuna eura*, Lider, Poslovna scena
16. *Tablice mortaliteta Republike Hrvatske od 2010. - 2012. godine: Kretanje osnovnih pokazatelja iz tablica mortaliteta 1952. - 2012.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2014.

17. *Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964.–2019.*, podaci za pojedine godine,
Naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb, n.d.

Prilozi

Popis slika

Sl. 1. Geografski položaj i smještaj Grada Našica	6
Sl. 2. Isječak osnovne geološke karte, Našice	8
Sl. 3. Reljef Osječko-baranjske županije.....	9
Sl. 4. Klimadijagram za klimatološku postaju Našice za razdoblje 1991. – 2020. godine	10
Sl. 5. Hidrografska obilježja Grada Našica	11
Sl. 6. Dio našičkog posjeda u XIX. stoljeću.....	14
Sl. 7. Našice iz zraka	15
Sl. 8. Prometna mreža na području Grada Našica	16
Sl. 9. Naselja Grada Našica prema broju stanovnika 2011. godine	17
Sl. 10. Naselje Jelisavac, primjer ušorenog sela.....	19
Sl. 11. Ukupno kretanje broja stanovnika Grada Našica u razdoblju 1857. – 2011.godine.....	21
Sl. 12. Elementi prirodnog kretanja Grada Našica 2001. – 2019.....	24
Sl. 13. Doseljeno stanovništvo na područje Grada Našica 2011. godine.....	27
Sl. 14. Udio aktivnog stanovništva Grada Našica koje obavlja zanimanje te dnevno cirkulira na rad, prema mjestu rada u 2011. godini (u %)	30
Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva po odabranim naseljima Grada Našica 2001. – 2011. godine	33
Sl. 16. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica 2001. i 2011. godine	37
Sl. 17. Zaposleno stanovništvo Grada Našica prema sektorima djelatnosti 2011. godine.....	41
Sl. 18. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica u 2031. godini (prema niskoj varijanti projekcije)	59
Sl. 19. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica u 2031. godini (prema srednjoj varijanti projekcije)	60
Sl. 20. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Našica u 2031. godini (prema visokoj varijanti projekcije)	61

Popis tablica

Tab. 1. Opće kretanje broja stanovnika Grada Našica u razdoblju 1857. – 2011. godine	20
Tab. 2. Kretanje broja stanovnika Grada Našica prema naseljima 1991. – 2011. godine.....	22
Tab. 3. Prirodno kretanje stanovništva Grada Našica 2001. – 2019. godine	25
Tab. 4. Broj živorođene djece prema starosti majke za Grad Našice u 2011. godini	26
Tab. 5. Prostorna pokretljivost stanovništva na području Grada Našica 2001. – 2019. godine	28
Tab. 6. Komponente i tipovi općeg kretanja stanovništva po naseljima Grada Našica u razdoblju 2001. – 2011. godina.....	32
Tab. 7. Udio stanovništva Grada Našica prema starosnom kontingentu za 2011. godinu.....	35
Tab. 8. Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu prema Popisu 2011. Godine za Grad Našice.....	41
Tab. 9. Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu	42
Tab. 10. Stanovništvo Grada Našica staro 15 i više godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja	43
Tab. 11. Stanovništvo Grada Našica prema narodnosti u 2001. i 2011. godini.....	44
Tab. 12. Procjena broja stanovnika Grada Našica po naseljima za 2031. i 2051. godinu po aritmetičkoj progresiji	48
Tab. 13. Procjena broja stanovnika Grada Našica po naseljima za 2031. i 2051. godinu po geometrijskoj progresiji.....	50
Tab. 14. Procjena broja stanovnika Grada Našica po naseljima za 2031. i 2051. godinu po eksponencijalnoj progresiji	52
Tab. 15. Hipoteze o rađanju za Grad Našice 2011. – 2031. godine.....	54
Tab. 16. Hipoteze o mortalitetu na području Grada Našica do 2031. godine	55
Tab. 17. Hipoteze o migracijama za Grad Našice 2011. – 2031. godine.....	56
Tab. 18. Stope doživljenja stanovništva Grada Našica 2011. – 2031. godine bez novih naraštaja.....	57